

Bomenbeleids- en beheerplan

Gemeente Leudal 2009-2018

Beleid en beheer vormen de basis voor een duurzaam bomenbestand in Leudal

**Eenheid Ruimte
Gemeente Leudal**

Voorwoord

De nota Bomenbeleids- en beheerplan gemeente Leudal 2009-2018 schenkt speciaal aandacht aan bomen, boomgroepen, houtopstanden en landschapselementen. In voorliggende nota wordt niet ingegaan op de gemeentelijke bos- en natuurterreinen. De gemeente Leudal vindt het belangrijk om het landelijke karakter van de gemeente te behouden. In de Strategische Overallvisie van de gemeente is gekozen voor het thema "Groene parel met dynamiek". Behouden en beschermen van de aanwezige groene kwaliteiten is daarom erg belangrijk. Het ontbreken van richtinggevend beleid ten aanzien van bomen en de toenemende aantasting van de kwaliteit van het huidige bomenbestand is de aanleiding voor het opstellen van deze nota. Tevens is de huidige kapvergunningsprocedure opnieuw bekeken en is aangegeven op welke wijze deze procedure vereenvoudigd dient te worden en kan passen binnen het beleid. Ook wordt aandacht geschonken aan (kleine) landschapselementen.

Het voorliggend rapport is opgesteld binnen de Eenheid Ruimte in opdracht van het college van B&W van de gemeente Leudal. Het doel van voorliggend beleidsplan is het duurzaam in stand houden van bomen in de gemeente Leudal voor de planperiode 2009-2018.

mr. A.J.M. Walraven
Wethouder gemeente Leudal

Heythuysen, november 2009

Inhoudsopgave

Voorwoord

Inhoudsopgave	3
Samenvatting	5
1 Inleiding	7
2 Kaders voor het bomenbeleid	8
2.1 Relevante beleidsstukken	8
2.1.1 Rijksbeleid	8
2.1.2 Provinciaal beleid	9
2.1.3 Gemeentelijk beleid	9
2.2 Definiëring	10
2.2.1 Definitie waardevolle boom	10
2.2.2 Definitie monumentale boom	10
3 Inventarisatie en indeling bomenbestand	11
3.1 Functies van bomen	11
3.2 Boomstructuur	11
3.3 Waardevolle bomen	11
3.4 Monumentale bomen	12
3.5 Ecologische aspecten	12
4 Bescherming van bomen	13
4.1 Kapvergunning	13
4.2 Integraal aandacht voor bomen	16
4.3 Bomen in bestemmingsplan	17
4.4 Bomen als monument	17
4.5 Bomen en bouwvergunning	17
4.6 Beleidslijn compensatie bomenkap	17
4.7 Subsidie	18
4.8 Particuliere bomen	18
4.9 Beschadiging	19
4.10 Vernatting	19
5 Planvorming en vernieuwing	20
5.1 Visie	20
5.1.1 Hoofdbomenstructuur	20
5.1.2 Boomstructuur op wijkniveau	20
5.1.3 Boomgroepen en solitaire bomen	20
5.2 Herinrichtings- en nieuwbouwprojecten	20
5.3 Omvormingsprojecten	22
6 Beheer bomen	23
6.1 Controle	23
6.1.1 Conditie	25
6.1.2 Vitaliteit	25
6.1.3 Structuur	25
6.1.4 VTA-controle	26
6.2 Aanplant bomen	26
6.2.1 Voorbereiding	26
6.2.2 Plantgat	26
6.2.3 Bomenzand of bomengranulaat	26
6.2.4 Kwaliteit plantmateriaal	27
6.2.5 Aanplant	27
6.2.6 Nazorg	28

6.3 Beheeraspecten	28
6.3.1 Snoeien	28
6.3.2 Klein onderhoud	30
6.3.3 Duurzaam bosbeheer	30
6.3.4 Vrijgekomen snoei-afval en dood hout	30
6.3.5 Verankeringen	31
6.3.6 Groeiplaatsverbeteringen	31
6.3.7 Onkruidbestrijding	31
6.3.8 Bemesting	31
6.3.9 Bladval	32
6.3.10 Gladheidsbestrijding	32
6.3.11 Beschadigingen	32
6.3.12 Boombeheersysteem	33
7 Communicatie	34
8 Financiële paragraaf	35
8.1 Kosten controle	35
8.2 Kosten onderhoud	35
8.3 Kosten omvormingen	36
8.4 Gemeentelijke bijdrage waardevolle en monumentale bomen	36
9 Definities	37
10 Begrippenlijst	39
Literatuurlijst	40
Bijlagen	
Bijlage 1 Bomenstichting	
Bijlage 2 Overzicht monumentale bomen gemeente Leudal	
Bijlage 3 Verschijnsel en mogelijke oorzaken	

Samenvatting

Bomen kunnen verschillende functies vervullen en maken deel uit van het woon- en leefklimaat in de gemeente Leudal. De functies van bomen kunnen onder andere betrekking hebben op de natuur en ecologie, toerisme en recreatie, representativiteit en verkeersgeleiding. In de gemeente Leudal staan circa 35.000 gemeentelijke bomen en bezit de gemeente circa 220 hectare bos.

Aanplant van bomen

Daar waar voldoende ruimte is moet een boom kunnen uitgroeien tot een volwassen boom met de bijbehorende habitus. Om dit te bereiken moet er voldoende aandacht besteed worden aan de (ondergrondse) groeiplaats. Voor de grootte van de ondergrondse groeiplaats geldt minimaal 0,75 m³ doorwortelbare ruimte per m² toekomstige kroonprojectie van een boom. Wanneer bomen in de verharding geplaatst worden moet er bomenzand of bomengranulaat toegepast worden. Beplantingen, welke in het buitengebied gerealiseerd worden, moeten bestaan uit inheems en bij voorkeur streekeigen sortiment. Bij aanplant van bomen, uitgevoerd door derden, geldt een termijn van minimaal 1 jaar voor de nazorg en is de inboet voor de aannemer.

Beheer van bomen

Controle en beheer zijn noodzakelijk om bomen naar een goede vorm en gezondheid te begeleiden en de veiligheid te garanderen. Alle gemeentelijke bomen moeten regelmatig visueel gecontroleerd worden. Uitgaande van een totaal bomenbestand van circa 35.000 gemeentelijke bomen en een gemiddelde controlefrequentie van 1 x per 7 jaar, moeten jaarlijks 5.000 bomen gecontroleerd worden. Daarnaast bestaat regulier boomonderhoud ook uit het frequent snoeien van bomen.

Waardevolle en monumentale bomen

Waardevolle bomen zijn zeer belangrijke groenelementen die van regionaal belang zijn. Monumentale bomen zijn opgenomen in het landelijke register van de Bomenstichting en zijn van nationaal belang. In opdracht van de gemeente is een Bomenlijst opgesteld waarop de waardevolle en monumentale bomen en houtopstanden zijn opgenomen, zowel gemeentelijk alsook particulier eigendom. In totaal zijn ruim 1200 objecten (bomen en houtopstanden) opgenomen op de Bomenlijst.

Bomen in Bestemmingsplan Buitengebied

De waardevolle en monumentale bomen en houtopstanden, staande in het buitengebied, worden opgenomen in het op te stellen Bestemmingsplan Buitengebied. Daarbij wordt de toekomstige kroonprojectie van de bomen en houtopstanden als bestemming "groeiplaats bomen" opgenomen. In de bestemmingsplanvoorschriften moeten duidelijke randvoorwaarden gesteld worden voor de bestemming "groeiplaats bomen".

Beleidslijn compensatie bomenkap

Om de kwaliteit en kwantiteit van kleine landschapselementen en houtopstanden in het buitengebied in stand te houden en toch bepaalde ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk te maken is er een beleidslijn compensatie bomenkap opgesteld. Wanneer er zwaarwegende belangen zijn om een kapvergunning of aanlegvergunning te verlenen voor het verwijderen van een waardevolle houtopstand wordt altijd een compensatie cq herplantplicht opgelegd. Op basis van de beleidslijn compensatie bomenkap moet de compensatie minimaal 150 procent zijn van de oppervlakte van de verwijderde houtopstand, moet (uiteindelijk) minimaal dezelfde kwaliteit behalen en moet uitgevoerd worden in de directe omgeving.

Bescherming bomen

Bij werkzaamheden in de nabijheid van (potentieel) waardevolle en monumentale bomen worden boombeschermende maatregelen en voorwaarden gehanteerd. Het afzetten van de gehele kroonprojectie van de boom of houtopstand met een vaste omheining is een minimumvereiste bij bouwprojecten en grondwerken. Ook voor het leggen van kabels en leidingen bij bomen worden boombeschermende maatregelen gehanteerd. Machinaal graven in de wortelzone is in principe niet toegestaan. Kabels en leidingen, onder boomwortels, worden alleen aangelegd door middel van handmatig ondergraven en/of onderboren.

Aanpassing kapvergunning

Voorheen moest voor het kappen van iedere boom een kapvergunning aangevraagd worden. Meer dan 90 procent van de aanvragen werd gehonoreerd, zonder dat herplantplicht werd opgelegd. In verband met deregulering voor de burgers en verminderde administratieve lasten is gekozen voor een vereenvoudiging van de kapvergunning. Bomen welke niet beeldbepalend of anderszins waardevol zijn, staan niet op de Bomenlijst, vallen buiten het nieuwe kapbeleid en kunnen dus zonder kapvergunning geveld worden. Voor het vellen van bomen en houtopstanden, welke wel zijn opgenomen op de bomenlijst, moet altijd een kapvergunning aangevraagd worden. Kapvergunning wordt dan alleen verleend als:

- a. de boom dood is en een direct gevaar vormt voor bebouwing, omwonenden, gebruikers van het perceel en/of verkeer en er geen alternatieven zijn voor kap;
- b. de boom een dodelijke ziekte of aantasting heeft (bijvoorbeeld zonnebrand bij beuken, of een aantasting door de reuzenzwam) en een direct gevaar vormt voor bebouwing, omwonenden, gebruikers van het perceel en/of verkeer en er geen alternatieven zijn voor kap;
- c. het vellen van de boom noodzakelijk is ten behoeve van duurzame instandhouding van een object (bijvoorbeeld een waardevolle of monumentale houtopstand, monument);
- d. de boom moet wijken voor de uitvoer van een bouwplan welk past binnen het bestemmingsplan resp. waarvoor anderszins een planologische voorziening is getroffen (b.v. ontheffing);
- e. het belang dat gediend wordt met het kappen van de boom/bomen zwaarder weegt dan het belang/waarde van de boom/houtopstand.

Wordt een kapvergunning verleend voor het vellen van een waardevolle of monumentale boom of houtopstand, dan wordt altijd herplantplicht of compensatie opgelegd. Herplanten of compenseren moet uitgevoerd worden binnen 3 jaar na vergunningverlening. De minimale grootte van het plantmateriaal is voor bomen maat 12-14 en voor bosplantsoen maat 100/125.

Van een verleende kapvergunning kan pas gebruik gemaakt worden alsook alle andere vergunningen, welke noodzakelijk zijn voor de activiteiten waarvoor de houtopstand gekapt moet worden, verleend zijn (bijvoorbeeld een bouwvergunning). Een kapvergunning is maximaal 3 jaar geldig na vergunningverlening.

Illegale kap

Wanneer een boom of houtopstand, welke is opgenomen op de Bomenlijst, zonder vergunning wordt gekapt is er sprake van illegale kap. Bij illegale kap krijgt de boomeigenaar de gelegenheid om alsnog een kapvergunning aan te vragen (legalisatie). Bij een kapaanvraag, als gevolg van illegale kap, hoort een verhoogd legestartief van € 150,00. Zou geen kapvergunning verleend worden, dan wordt de waarde van de teniet gedane boom of houtopstand bepaald met de waardebeoordeling welke door de NVTB wordt gehanteerd en moet hergeplant of gecompenseerd worden.

Gemeentelijke bijdrage aan particuliere waardevolle en monumentale bomen

Om particulieren tegemoet te komen, wanneer zij eigenaar zijn van een boom of boomgroep welke is opgenomen op de Bomenlijst, worden deze bomen meegenomen met de reguliere visuele boomveiligheidscontrole. Daarnaast kunnen particuliere boomeigenaren een gemeentelijke bijdrage krijgen in de kosten voor bijvoorbeeld achterstallige onderhoudsmaatregelen en een groeiplaatsonderzoek. De boomeigenaar blijft echter te allen tijde verantwoordelijk voor de boom.

Financiën

Uitgaande van een visuele boomveiligheidscontrole van circa 5.000 bomen per jaar en daarnaast Nader Technisch Onderzoek (NTO) van gemiddeld 200 bomen per jaar worden de jaarlijkse kosten voor de totale boomcontrole geraamd op € 35.000,00. Daarnaast moeten bomen ook regelmatig onderhouden worden. Gerekend wordt met een gemiddelde onderhoudsfrequentie van 1 x per 7 jaar, wat overeenkomt met 5.000 bomen per jaar. De totale kosten voor het regulier boomonderhoud worden geraamd op € 80.000,00 per jaar. Deze kosten kunnen gedekt worden binnen de beschikbare budgetten omgeving en ruimtelijke kwaliteit.

1 Inleiding

Het voorliggende bomenbeleidsplan is specifiek voor de gemeente Leudal opgesteld. De waardevolle en monumentale bomen nemen in dit beleidsplan een bijzondere plaats in. Deze visie heeft daarnaast betrekking op alle gemeentelijke en particuliere bomen, zowel binnen de bebouwde kom als in het buitengebied. Vanwege de lange levensduur van bomen is het van belang zoveel mogelijk continuïteit in het bomenbeleid te realiseren. Voorliggend beleidsplan bestrijkt na vaststelling door de gemeenteraad een periode van tien jaar.

Het doel van het beleidsplan is het duurzaam instandhouden en ontwikkelen van een gezond en vitaal (waardevol en monumentaal) bomenbestand met een hoge belevingswaarde in de gemeente Leudal. De nota geeft inzicht in de actuele situatie van het bomenbestand en geeft aan welke inspanningen en maatregelen nodig zijn voor een duurzaam beheer en onderhoud van het bomenbestand. Tevens wordt een juridische basis gecreëerd, waardoor de keuze voor het al dan niet verlenen van een kapvergunning wordt onderbouwd. Hierdoor biedt het beleidsplan houvast bij de weerlegging van bezwaren voor verlening c.q. weigering van kapvergunningen. Daarnaast draagt het beleidsplan bij aan verbetering van groeiplaatsomstandigheden en kan hierdoor in het ontwerptraject al rekening worden gehouden met het verkrijgen van een goede bomenstructuur.

Naast bovengenoemde doelen heeft het beleidsplan en de uitvoering ervan ook een voorbeeldfunctie richting de bewoners van gemeente Leudal. Door de burgers te laten zien dat de gemeente extra aandacht schenkt aan bomen en er voorzichtig mee om gaat wordt draagvlak gecreëerd en worden burgers gestimuleerd om respectvol om te gaan met bomen. Daarbij brengt het hanteren van een goede communicatie de gemeente en bewoners op dit punt dicht bij elkaar.

Het huidige beleid ten aanzien van bomen is vastgelegd in verschillende beleidsdocumenten. In hoofdstuk 2, Kaders voor het bomenbeleid, komen de relevante beleidsuitgangspunten die relatie hebben met de bomen aan de orde. Daarnaast wordt een duidelijke omschrijving van de begrippen waardevolle en monumentale bomen gegeven. De in deze nota genoemde definities zijn terug te vinden in hoofdstuk 9.

Het huidige bomenbestand wordt beschreven in hoofdstuk 3, Inventarisatie en indeling bomenbestand. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de verschillende functies welke een boom kan vervullen en de waarde die een boom kan hebben voor gemeente Leudal. Ook komen de waardevolle en monumentale bomen binnen de gemeente aan de orde.

Om het bomenbestand op een duurzame wijze in stand te houden wordt in hoofdstuk 4, Bescherming van bomen, ingegaan op de verschillende mogelijkheden om bomen (juridisch) te beschermen. Bescherming van (waardevolle en monumentale) bomen geschiedt naast juridische mogelijkheden ook middels periodieke controle en beheermaatregelen. Ook wordt beschreven hoe omgegaan dient te worden met (waardevolle en monumentale) bomen welke eigendom zijn van particulieren.

In hoofdstuk 5, Planvorming en vernieuwing, komen aandachtspunten naar voren welke in acht genomen moeten worden tijdens de ontwerpfase. Met name de soortkeuze van een boom is erg belangrijk en van verschillende factoren afhankelijk. Ook wordt ingegaan op omvorming van bestaande boomstructuren.

In hoofdstuk 6, Beheer bomen, wordt ingegaan op de controle van de vitaliteit, aantasting en veiligheid van bomen en op de verschillende aandachtspunten en richtlijnen welke gevolgd moeten worden om een boom op een verantwoorde en juiste wijze te planten. Daarnaast komt het beheer aan de orde, zoals begeleidings- en onderhoudssnoei.

In hoofdstuk 7, Communicatie, wordt ingegaan op de informatieverstrekking aan met name de eigenaren van waardevolle en monumentale bomen. Particuliere boomeigenaren spelen een belangrijke rol bij de instandhouding van waardevolle en monumentale bomen.

De kosten voor de controle en het beheer en onderhoud van bomen worden weergegeven in hoofdstuk 8, Financiële paragraaf.

2 Kaders voor het bomenbeleid

Er is nauwelijks beleid geformuleerd ten aanzien van de kwaliteit en kwantiteit van de bomen en houtopstanden in de gemeente Leudal. In het Landschapsontwikkelingsplan (LOP), de Strategische Overallvisie Leven in Leudal en de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) zijn gewenste ontwikkelingen en uitgangspunten opgenomen ten aanzien van houtopstanden.

Het gewenste beeld heeft onder meer betrekking op het realiseren van een prettige leefomgeving voor bewoners en gebruikers van de openbare ruimte. Het kwaliteitsniveau heeft betrekking op de vitaliteit en de omvang van het bomenbestand.

2.1 Relevante beleidsstukken

In onderstaande tekst zijn van de relevante beleidsstukken de belangrijkste uitgangspunten ten aanzien van houtopstanden en het beheer van de openbare ruimte weergegeven.

2.1.1 Rijksbeleid

Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening

In de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening wordt aangegeven het waarborgen van de ruimtelijke kwaliteit. De ruimtelijke kwaliteit wordt omschreven aan de hand van onder andere ruimtelijke diversiteit (behoud van het eigen karakter), economische en maatschappelijke functionaliteit (goede aansluiting voor wonen, werken, mobiliteit en ontspanning), duurzaamheid en aantrekkelijkheid.

Nota Belvédère

De nota Belvédère geeft een visie op de wijze waarop met de cultuurhistorische kwaliteiten van het fysieke leefmilieu in de toekomstige ruimtelijke inrichting van Nederland kan worden omgegaan en geeft aan welke maatregelen daartoe moeten worden getroffen. Het behoud en het benutten van cultureel erfgoed voegt kwaliteit toe aan de culturele dimensie van de ruimtelijke inrichting. Cultuurhistorische elementen en patronen in het landschap hebben veelal een ecologische waarde en dragen bij aan het behoud van de biodiversiteit. Boomstructuren en (monumentale en waardevolle) bomen vormen vaak cultuurhistorische elementen.

In deze rijksnota wordt richting gegeven aan inrichting, herstel en visualisatie. Ontwikkelingen in Leudal kunnen volgens deze nota zodanig gestructureerd worden dat deze de landschappelijke en cultuurhistorische hoofdstructuur van het landschap ten goede komen. Voorbeelden zijn visualiseren en ecologisch ontwikkelen van beekdalen, natuurontwikkeling en het versterken van de structuren van beekdalen.

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet voorziet in de bescherming van planten- en diersoorten binnen en buiten de beschermde natuurgebieden. De wet gaat uit van het “nee, tenzij” beginsel. Dit houdt in dat in beginsel alle handelingen ten aanzien van beschermde dieren en planten verboden zijn. De natuurwaarde van de houtopstand is in de APV als weigeringscriterium opgenomen.

2.1.2 Provinciaal beleid

Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL)

Het provinciaal beleid voor het landelijk gebied in hoofdlijnen:

- in stand houden van een vitaal landelijk gebied, met voldoende dynamische dorpen om een goed woon- en leefklimaat voor de daar wonende en werkende bevolking te bieden;
- een kwaliteitsslag op tal van terreinen, zoals natuur, water, bodem, toerisme en recreatie en landbouw;
- beheersing en waar mogelijk terugdringing van de versterking van het landelijk gebied met het oog op de natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

De gemeente Leudal ligt in de regio Maasvallei West. Voor deze regio geldt het kwaliteitsprofiel waardevolle regionale landschappen. De gebieden binnen dit profiel hebben naast bijzondere kwaliteit aan watersystemen en aardkundige verschijningsvormen tevens grote betekenis vanwege de cultuurhistorische en monumentale kwaliteiten. Belangrijk voor de regio Maasvallei-West is het behoud van het idyllische landschap in samenhang met verbetering van waterconservering en –retentie. Verdere versterking van het landschap moet daarvoor worden tegengegaan. De realisering van de ecologische structuur wordt voortgezet.

2.1.3 Gemeentelijk beleid

Strategische Overallvisie 2020 Leven in Leudal

De beleving van ruimte en landschappelijke kwaliteit is één van de belangrijkste kwaliteiten van Leudal. Landschappelijke kwaliteiten, recreatieve en toeristische mogelijkheden en een aantrekkelijk groen woonklimaat zijn sterke punten in de huidige situatie. Als kans wordt gezien het behoud van groen en meer benutten van het groene karakter van Leudal voor: toerisme, "groen" wonen en "groene" bedrijventerreinen. Als toekomstscenario is gekozen voor het thema "Groene parel met dynamiek". Voorop staat dat kwaliteit vóór kwantiteit gaat. Behouden en beschermen van de groene, natuurlijke kwaliteiten is belangrijk, gepaard met het zoeken naar de kansen om de parels in te zetten voor de toekomst van een dynamisch Leudal. Duurzaamheid is een belangrijke randvoorwaarde voor de uitwerking van het toekomstscenario.

LandschapsOntwikkelings Plan

Het LandschapsOntwikkelings Plan (LOP) stelt zich ten doel met een aantal sleutelobjecten het basiskapitaal op het gebied van natuur en landschap in de gemeente Leudal te versterken.

De doelstelling van het LOP omvat het versterken van het basiskapitaal op het gebied van natuur en landschap, waarbij de beekdalen een belangrijke rol vervullen. Ook de relatie met recreatie en toerisme is hierbij van belang. Aandachtspunten hierbij zijn onder andere:

- behoud, herstel en ontwikkeling van de natuurlijke waarden;
- versterking van de ecologische structuur;
- brede aanpak van de verbetering van de omgevingskwaliteit.

Kadernota 2009-2012

Het motto van Leudal is de route uit te stippelen die de bijzondere groene kwaliteiten optimaal beschermt, terwijl de potenties voor groei en ontwikkeling ten volle en op vernieuwende wijze worden benut. De leefbaarheid in de kernen is een belangrijk onderwerp van het gemeentelijk beleid. Van belang is het beschermen van de ruimtelijke kwaliteit van het (groene) buitengebied en de kernen met duidelijke keuzes voor nieuwe investeringen. Door stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen (IKL) is een zorgplan opgesteld voor het onderhoud en ontwikkeling van kleine landschapselementen in de gemeente Leudal, in de periode 2008-2017. Het college heeft besloten om dit zorgplan uit te voeren, waarbij werkzaamheden worden uitgevoerd aan ruim 60 procent van alle landschapselementen.

Afdeling 3 Algemene Plaatselijke Verordening: het bewaren van houtopstanden

In deze afdeling van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) zijn voorschriften opgenomen met betrekking tot het bewaren van houtopstanden, met als doel het behoud van waardevolle bomen. Het begrip waardevol is lastig te definiëren, van belang is de waarde uit een oogpunt van natuurwaarde, landschappelijke waarde, stads- en dorpsschoon, en beeldbepalende waarde. De voorschriften gelden voor bomen, houtwallen en hakhout binnen en buiten de bebouwde kom van de gemeente.

De standaard APV van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) is aangepast naar de specifieke situatie in de gemeente Leudal. Zo is voor het kappen van notenbomen en hoogstamvruchtbomen ook een kapvergunning noodzakelijk. Daarnaast geldt een afstand als bedoeld in 5:42 Burgerlijk Wetboek van 0,5 meter voor bomen voor zover het bomen betreft op en aan de openbare weg. Tevens is een vervalt termijn aangegeven van 3 jaar.

2.2 Definiëring

In hoofdstuk 9 worden de definities van een boom, een waardevolle boom en een monumentale boom nader beschreven. Worden in bijzondere regelingen afwijkende definities gegeven dan gelden de desbetreffende bepalingen als *lex specialis* (bijzondere wetsbepaling).

2.2.1 Waardevolle boom

Waardevolle bomen zijn zeer belangrijke groenelementen die van regionaal belang zijn. Alleen bomen of houtopstanden die zichtbaar zijn vanuit het openbaar gebied komen in aanmerking voor plaatsing op de bomenlijst. Uitzondering hierop zijn bomen of houtopstanden met een leeftijd van minimaal 80 jaar oud, die door de eigenaar voor plaatsing op de lijst worden voorgedragen.

2.2.2 Monumentale boom

Monumentale bomen zijn bomen die voldoen aan de beoordelingssystematiek, welke door de Bomenstichting wordt gehanteerd. De Bomenstichting is een stichting met als doel het vergroten van respect voor bomen en de zorg van bomen in Nederland. De Bomenstichting beheert een register van monumentale bomen, waarin alle bomen die van nationaal belang zijn en behouden moeten blijven zijn opgenomen. In bijlage 1 wordt de Bomenstichting nader toegelicht.

3 Inventarisatie en indeling bomenbestand

In dit hoofdstuk wordt een analyse gegeven van het huidige bomenbestand.

3.1 Functie van bomen

Bomen kunnen verschillende functies vervullen, deze zijn:

- aankleding van de woon-, werk- en leefomgeving, esthetische en representatieve functie;
- begeleiding van verkeer, richtinggevende functie;
- ruimte om te spelen of recreëren, recreatieve functie;
- biotoop voor planten en dieren, voedsel, beschutting en nestgelegenheid, ecologische verbindingszone, ecologische functie;
- beschutting tegen weersinvloeden, windbrekende functie.

De diverse functies van bomen leveren uiteindelijk allemaal een bijdrage aan een zo prettig mogelijk woon- en leefklimaat.

3.2 Boomstructuur

In de gemeente Leudal zijn het vooral de lange rechte bomenlanen en de grote boscomplexen, zoals het Leudal, Asbroekerheide, Ophovense Zandberg, Starrebosch, Hornerheide en Heijkersbroek, die de vrij grootmatige structuur bepalen. Tevens komen vele kleine elementen voor die de schaal van de ruimte verkleinen: solitairen, boomgroepen, tuin- en erfbeplantingen, korte singels en kleine landschapselementen. De hoofdgroenstructuur van gemeente Leudal wordt gevormd door bomenrijen, welke vaak aan beide zijden van een weg staan. Daarnaast zijn de verschillende beekdalen en hun specifieke oeverbeplanting ook bepalend voor de hoofdgroenstructuur. Deze beken bezitten vaak een hoge ecologische waarde en vormen een belangrijke biotoop voor de herpetofauna.

Bomen zijn, door hun omvang, de belangrijkste dragers van de hoofdgroenstructuur. In de kernen komen naast inheemse soorten ook gecultiveerde soorten voor. Deze soorten zijn vaak aangeplant omdat ze een grotere sierwaarde hebben, door bijvoorbeeld een uitbundige bloei, gekleurd/bont blad of fraaie herfstkleur.

In de gemeente Leudal staan veel bomen, waarvan er circa 35.000 bomen eigendom zijn van de gemeente zelf. Daarnaast bezit de gemeente circa 220 hectare bos. In het buitengebied bestaat een groot gedeelte van het bomenbestand uit zomereik. Daarnaast zijn veel voorkomend de gewone berk, groene beuk, Amerikaanse eik en de krimlinde. Binnen het grondgebied van de gemeente Leudal vallen ook een aantal boscomplexen c.q. natuurgebieden, welke eigendom zijn van Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Stichting Limburgs Landschap. In deze natuurgebieden komen op de droge voedselarme zandgronden eik, berk, grove den en spar voor. Daarnaast komen er broekbossen en wilgenbosjes voor.

3.3 Waardevolle bomen

Waardevolle bomen kunnen voorkomen zowel op particulier als op gemeentelijk grondgebied. Deze worden op een aparte lijst opgenomen en krijgen evenals de monumentale bomen bescherming. De door de gemeente aangemerkte waardevolle bomen en houtopstanden zijn op een lijst gezet. Deze lijst heeft ter inzage gelegen om eigenaren de gelegenheid te geven te reageren. Daarna heeft het college de lijst vastgesteld. Regelmatig, minimaal één keer per 5 jaar, moet de bomenlijst geactualiseerd worden.

De regelmatig bijgewerkte lijst met waardevolle en monumentale bomen omvat in ieder geval een voor ieder goed herkenbare omschrijving, foto (zomer- en winterbeeld), de standplaats, het kadastrale perceelnummer, de eigenaar en/of zakelijk gerechtigde en de reden van registratie van iedere houtopstand.

3.4 Monumentale bomen

Monumentale bomen kunnen een onderdeel uitmaken van een structuur (bijvoorbeeld laanbeplantingen, zoals de kastanjabomen staande langs De Laan in Baexem) maar zijn ook als solitair aanwezig (bijvoorbeeld de lindebomen rondom de kapel, staande Leudalweg te Neer). Deze bomen zijn van nationaal belang door bijvoorbeeld hun cultuurhistorische of ecologische waarde. Ook herdenkingsbomen, zoals de koningslinde welke ter gelegenheid van de geboorte van Prinses Amalia in het park in de kern Heythuysen is aangeplant, kunnen monumentaal zijn. Monumentale bomen kunnen voorkomen zowel op particulier als op gemeentelijk grondgebied. Er zijn door de Bomenstichting een aantal bomen binnen de gemeente aangemerkt als monumentale boom. Deze voldoen aan de criteria welke vastgesteld zijn door de Bomenstichting. Een overzicht van de monumentale bomen is weergegeven in bijlage 2.

De waardevolle bomen zijn recent geïnventariseerd. Tevens zijn de potentieel-monumentale bomen, welke nog niet geregistreerd zijn door de Bomenstichting, in deze inventarisatie meegenomen. Deze monumentale bomen moeten wel voldoen aan de beoordelingscriteria van de bomenstichting. De lijst met de geïnventariseerde potentieel-monumentale bomen wordt opgestuurd naar de Bomenstichting ter verkrijging van de door de Bomenstichting erkende status “monumentale boom”.

Een éénmalige opname van de waardevolle en monumentale bomen is voor de lange termijn niet voldoende. Geleidelijk ontwikkelen zich nieuwe waardevolle en monumentale bomen waarmee het bestand moet worden aangevuld. Daarnaast zullen er ook bomen verdwijnen, door onder andere ouderdom, aantasting en blikseminslag. Een grondige kwantitatieve en kwalitatieve inventarisatie is tijdrovend, voorgesteld wordt een termijn van één keer per tien jaar. Daarnaast zullen er tussentijds nog bomen “ontdekt” en aangemeld worden. Deze bomen moeten op een conceptlijst geplaatst worden en minimaal één keer per 5 jaar, na informeren van de eigenaren, door het college vastgesteld worden.

3.5 Ecologische aspecten

Bomen vormen de belangrijkste bestanddelen, naast de onderbeplanting, van ecologische verbindingzones. Tussen natuurgebieden, landschappen en landschapselementen zijn diverse ecologische relaties aanwezig. De verschillende beekdalen, zoals de Haelensche Beek, de Bevelandsche Beek, Neerpeelbeek en de Tungalroysche Beek, vormen een verbindingzone voor flora en fauna.

Belangrijke natuurgebieden van nationaal belang zijn de Beegderheide, de Beekkant, de Hornerheide en het Leudal. Deze gebieden zijn zeer gevarieerd, door de benedenlopen van beken, broekbossen, droge loofbossen, heide en stuifzand, weinig landbouwgrond en weinig bebouwing. Vanuit de beekdalen van de Leveroysche Beek/Bevelandse Beek en de Tungalroysche Beek is een relatie met het Leudal. Het beekdal van de Haelensche Beek maakt gedeeltelijk deel uit van de Beegderheide en de Hornerheide.

In de kernen vormen de laanbomen en bomen in particuliere tuinen en de daarbij behorende struiken verbindingzones voor vogels, vlinders en insecten. Oudere bomen vormen belangrijke nest- en broedgelegenheden voor diverse kwetsbare vogelsoorten. Daarnaast gebruiken ook vleermuizen holle bomen als voortplantingsplek. Indien de omstandigheden het toelaten moet voorkomen worden dat gedurende het broedseizoen (ingrijpende) werkzaamheden plaatsvinden aan of nabij houtopstanden.

4 Bescherming van bomen

Een goede bescherming van bomen en met name de waardevolle en monumentale bomen maakt het noodzakelijk dat randvoorwaarden voor regelgeving en handhaving worden vastgesteld. Deze randvoorwaarden komen tot uitdrukking in een keuze voor beschermingsmaatregelen en het stellen van prioriteiten voor de mate van bescherming. Naast de juridische beschermingsmaatregelen gaat een preventieve werking uit van goede informatievoorziening.

Veel gemeenten besteden extra aandacht aan monumentale bomen. De bomenverordening alleen of de bepalingen inzake het bewaren van houtopstanden ingevolge de APV zijn vaak onvoldoende om ze effectief te beschermen. De status monumentale boom biedt strikt gesproken geen juridische bescherming. Daarom zijn er een aantal verschillende instrumenten die kunnen bijdragen aan het behoud van bomen. Sommige instrumenten geven “passieve” bescherming (de kapvergunning), andere instrumenten hebben meer een “actief” beschermend karakter.

4.1 Kapvergunning

Huidige kapvergunning

De huidige kapvergunningplicht geldt zowel binnen als buiten de bebouwde kom, en is van toepassing voor particuliere en gemeentelijke bomen. Het vellen, rooien of beschadigen van een boom met de dood of ernstige ontsiering tot gevolg is niet toegestaan zonder kapvergunning. De Boswet daarentegen is van toepassing op alle houtopstanden gelegen buiten de bebouwde kom, welke groter zijn dan 10 are. De kapvergunning heeft voornamelijk het doel een bepaalde boom of boomgroep uit oogpunt van natuurwaarde, landschappelijke waarde, stads- en dorpsschoon of leefbaarheid te sparen. Het doel van de huidige Boswet is het handhaven en zo mogelijk uitbreiden van het oppervlak aan bosareaal, zowel uit het oogpunt van economisch waarde als ter wille van het natuurschoon. Deze wet heeft in ieder geval niet het doel om concrete bosgebieden te beschermen, maar beoogt het op peil houden van de totale oppervlakte aan bos in Nederland. De Boswet is een meldingssysteem en geen vergunningverstrekkingssysteem.

Het huidige beleid dat wordt gehanteerd voor het afgeven van een kapvergunning is opgenomen in de APV. Dit beleid brengt echter veel werk met zich mee. Voor elke boom dient een kapvergunning te worden aangevraagd en iedere aanvraag dient apart behandeld te worden. Voor het merendeel van alle kapaanvragen wordt vergunning verleend, zonder herplantplicht op te leggen. In de volgende paragraaf is een vereenvoudiging weergegeven van het huidige kapvergunningbeleid. Tevens wordt op deze wijze een juridische basis gecreëerd, waardoor de keuze voor het al dan niet verlenen van een kapvergunning wordt onderbouwd. Hierdoor biedt het beleidsplan houvast bij de weerlegging van bezwaren voor verlening c.q. weigering van kapvergunningen. Wanneer de waardevolle en monumentale bomen zijn geïnventariseerd, op een lijst gezet en vastgesteld, kan deze lijst als toetsingskader worden gebruikt. In de Algemene wet bestuursrecht zijn regels opgenomen met betrekking tot het bekendmaken van besluiten en met betrekking tot de totstandkoming daarvan. Daarom moet de kapaanvraag voor waardevolle en monumentale bomen altijd gepubliceerd worden in het regionaal blad, ‘De Streekbode’ en op de gemeentelijke website. Hierdoor kunnen derden kennisnemen van een kapvoornemen.

Bomen welke niet beeldbepalend of anderszins waardevol zijn, vallen in het nieuwe beleid buiten de kapvergunning en kunnen dus zonder kapvergunning geveld worden. Dit bespaart tijd en dus geld, welke geïnvesteerd kan worden in bomen welke wel waardevol zijn of de potentie hebben om uit te groeien tot een waardevolle boom.

Vereenvoudiging kapvergunningprocedure

De vereenvoudiging van de huidige kapvergunningprocedure wordt bereikt met het vaststellen van een bomenlijst, waarin de waardevolle en monumentale bomen zijn opgenomen.

De volgende uitgangspunten dienen als basis voor de nieuwe kapvergunning:

- Voor bomen welke niet op de gemeentelijke bomenlijst staan, uitgezonderd gemeentelijke bomen, hoeft geen kapvergunning te worden aangevraagd;
- Voor houtopstanden welke opgenomen zijn op de gemeentelijke bomenlijst en de gemeentelijke houtopstanden moet altijd een kapvergunning worden aangevraagd;
- Wanneer bomen en/of houtopstanden zijn opgenomen op de gemeentelijke bomenlijst wordt er in de regel geen kapvergunning verleend, tenzij:
 - f. de boom dood is en een direct gevaar vormt voor bebouwing, omwonenden, gebruikers van het perceel en/of verkeer en er geen alternatieven zijn voor kap;
 - g. de boom een dodelijke ziekte of aantasting heeft (bijvoorbeeld zonnebrand bij beuken, of een aantasting door de reuzenzwam) en een direct gevaar vormt voor bebouwing, omwonenden, gebruikers van het perceel en/of verkeer en er geen alternatieven zijn voor kap;
 - h. het vellen van de boom noodzakelijk is ten behoeve van duurzame instandhouding van een object (bijvoorbeeld een waardevolle of monumentale houtopstand, monument);
 - i. de boom moet wijken voor de uitvoer van een bouwplan welk past binnen het bestemmingsplan resp. waarvoor anderszins een planologische voorziening is getroffen (b.v. ontheffing);
 - j. het belang dat gediend wordt met het kappen van de boom/bomen zwaarder weegt dan het belang/waarde van de boom/houtopstand;
- Bij bijzondere situaties wanneer er wel kapvergunning wordt verleend, dient altijd een herplantplicht te worden opgelegd of dient de te verwijderen houtopstand gecompenseerd te worden. De herplant moet in verhouding staan tot de waarde (zoals: esthetische waarde; ecologische waarde; dendrologische waarde; cultuurhistorische waarde; beeldbepalend; omvang en leeftijd) van de boom;
- Voor houtopstanden welke zijn aangelegd in het kader van een erfbeplantingsproject, deel uitmaken van herplant, vallen onder de Boswet, deel uitmaken van IKL-projecten en gemeentelijke bomen moet altijd kapvergunning aangevraagd worden, of er moet sprake zijn van dunning;
- Van de verleende kapvergunning kan pas gebruik gemaakt worden als andere vergunningen, voor activiteiten waarvoor de houtopstand gekapt moet worden, verleend zijn (bijvoorbeeld bouwvergunning);
- Als sprake is van kappen in relatie met andere vergunningplichtige activiteiten moet zoveel mogelijk gebruik gemaakt worden van de Wet samenhangende besluiten Awb;
- De legeskosten voor een kapvergunning bedragen standaard € 25,-. Voor een kapaanvraag als gevolg van legalisatie na illegale kap geldt een verhoogd legestartief van € 150,-.

Dode bomen kunnen ook vergunningplichtig zijn, omdat ze beeldbepalend en/of ecologisch waardevol kunnen zijn. Vleermuizen maken vaak gebruik van dode bomen om zich te vestigen. Solitaire struiken of heesters vallen niet onder de vergunningplicht.

Voor houtopstanden welke zijn aangelegd met subsidie, zoals erfbeplanting, moet eerst gekeken worden naar de voorwaarden behorende bij het project, convenant of subsidie. In principe dient men terughoudend te handelen wanneer hiervoor een kapvergunning wordt aangevraagd.

Bij de beoordeling van aanvragen om kapvergunning moet een afweging gemaakt worden tussen het belang van het behoud van de boom (bijvoorbeeld beeldbepalend en/of ecologisch waardevol) en het belang van de aanvrager (bijvoorbeeld mate van overlast). Naast de weigeringsgronden voor een kapvergunningsaanvraag wordt een vergunning ook geweigerd, wordt de aanvraag niet behandeld, of wordt nadere informatie gevraagd, als:

- de motivering van de aanvraag niet valide of volledig is;
- er een andere oplossing dan velling mogelijk is.

Dunning

Opgroeiende beplantingen worden na verloop van tijd vaak zo dicht, dat de bomen elkaar in de weg gaan staan en verstikking dreigt. Gaat men echter een bos of een groep bomen zodanig uitdunnen dat het verband of het karakter ervan blijvend verloren gaat, dan is er geen sprake van dunnen, maar van verboden vellen. De resterende bomen zullen in zo'n geval immers een grotere kans lopen bij storm om te waaïen en op de ontstane open plekken in de houtopstand kan een aanzienlijke bodemverwildering worden verwacht. Voor dunnen van een houtopstand als reguliere onderhoudsmaatregel is geen vergunning vereist.

Illegale kap

Wanneer bomen, welke staan op de gemeentelijke bomenlijst, op illegale wijze, dus zonder kapvergunning, worden geveld, rigoureus en/of ondeskundig wordt gesnoeid, handelingen plaatsvinden welke de dood of ernstige beschadiging of ontsiering van de houtopstand tot gevolg heeft of het zonder vergunning verplanten van een boom, is er sprake van illegale kap. Bij illegale kap moet door de gemeente nagegaan worden of een kapvergunning al dan niet verleend had kunnen worden. Mocht de boom gekapt worden, dan moet de eigenaar alsnog kapvergunning aanvragen en de verhoogde legeskosten, behorende bij een kapvergunningsaanvraag na illegale kap, betalen. De verhoogde legeskosten bedragen in dit geval € 150,00 en worden gestort in het gemeentelijk budget voor medefinanciering voor onderzoek en maatregelen aan waardevolle en monumentale bomen. Zou er geen vergunning verleend zijn, dan wordt met behulp van de methode van de NVTB (Nederlandse Vereniging van Taxateurs van Bomen) de waarde van de gevelde boom of houtopstand berekend. Als alternatief kan de gemeente dan een herplantplicht opleggen, waarbij de (ecologische) waarde van de opgelegde herplantplicht moet overeenkomen met de (ecologische) waarde van de teniet gedane houtopstand. Wanneer illegaal gemeentebomen door derden worden gekapt, wordt de waarde van de boom of houtopstand volgens de methode van de NVTB op basis van het privaatrecht verhaald op de dader en het bedrag wordt ook gestort in het vorengenoemd gemeentelijk budget.

Herplantplicht

Herplantplicht beoogt herstel van natuur- of landschapsschoon, milieuwaarde of andere functies die een houtopstand vervult. Herplantplicht wordt opgelegd in verschillende situaties wanneer waardevolle en/of monumentale bomen en houtopstanden verwijderd worden, namelijk;

- nadat zonder vergunning is geveld (illegale kap) en alsnog een vergunning wordt verleend;
- als een houtopstand in zijn voortbestaan bedreigd wordt. In deze situatie kan een gemeente de verplichting opleggen voorzieningen te treffen die de bedreiging van de houtopstand wegnemen;
- aangetoond is dat aanpassing van (bouw)plannen niet mogelijk is;
- aangetoond wordt dat verplanten niet (meer) mogelijk is;
- aangetoond wordt dat de boom en/of houtopstand in een onomkeerbare slechte conditie verkeerd;
- aangetoond wordt dat middels het handhaven van de boom en/of houtopstand de veiligheid niet meer gewaarborgd kan worden.

Bij het opleggen van een herplantplicht moet duidelijk aangegeven worden op welke wijze de herplantplicht uitgevoerd moet worden. Het uitgangspunt hierbij is herplantplicht ter plaatse, of in de directe omgeving (afhankelijk van de situatie), op te leggen. Het aantal plantmateriaal, de locatie en de beweegreden van de opgelegde herplantplicht moeten duidelijk verwoord zijn. De Boswet geeft voor herbeplanten een termijn aan van maximaal drie jaar. Afhankelijk van de aard en omvang van de opgelegde herplantplicht kan een termijn opgelegd worden van maximaal drie jaar waarbinnen de herplantplicht uitgevoerd moet worden.

Herplantplicht kan ook inhouden dat er meer bomen en/of struiken aangeplant moeten worden, dan er in eerste instantie waren. De kwalitatieve en/of kwantitatieve waarde van de te vellen houtopstand of de teniet gedane houtopstand wordt middels een opgelegde herplantplicht gecompenseerd. Herstel in de vorige toestand kan ook betekenen het laten uitvoeren van die maatregelen welke tot gevolg hebben de vorige toestand zoveel mogelijk wordt benaderd. Wanneer niet feitelijk kan worden herplant dan moet voor de herplantplichtige boom een compensatiebedrag betaald worden. De grootte van dit bedrag komt overeen met de kosten van de uitvoering van de anders opgelegde herplantplicht. Voor alle gemeentelijke bomen welke gekapt worden zal in beginsel herplantplicht opgelegd worden, welke uitgevoerd kan worden op dezelfde locatie of de houtopstand wordt op een andere locatie gecompenseerd.

Bij uitval van bomen, welke zijn aangeplant in het kader van herplant- of instandhoudingsplicht, wordt de verplichting opgelegd dat bij uitval binnen één jaar opnieuw dient te worden herplant. Door de gemeente wordt gecontroleerd of men voldoet aan de opgelegde herplantplicht. Blijkt dit niet het geval, dan wordt men maximaal twee keer verzocht, binnen één jaar aan de opgelegde herplantplicht te voldoen. Daarna volgt bestuursdwang.

Naast het opleggen van een herplantplicht kan ook een instandhoudingsplicht opgelegd worden. Dit kan van toepassing zijn wanneer een houtopstand nog wel in leven is, maar redelijkerwijs kan worden aangenomen dat deze binnen afzienbare tijd zal teniet gaan. Deze verplichting kan inhouden het ongedaan maken of voorkomen, voor zover mogelijk van (dreigende) ernstige beschadiging of aantasting ten gevolge van weersomstandigheden, ziekten, verwaarlozing, vraat door dieren, bouw- en sloopwerkzaamheden, grondbewerking (ophogen of ontgraven), aanleg van verhardingen en opslaan van materialen.

Broedseizoen

Op basis van de Flora en Faunawet mogen geen houtopstanden geveld worden zolang er vogels broeden. Voor grotere houtopstanden (wanneer de Boswet van toepassing is) mogen geen houtopstanden geveld worden in het broedseizoen (15 maart - 15 juli).

Noodkap

Bij bomen en houtopstanden, opgenomen in de gemeentelijke bomenlijst of zijn geregistreerd bij de Bomenstuichting, die een besmettingsgevaar vormen (bijvoorbeeld bacterievuur) en/of in een zodanige slechte staat verkeren dat zij direct/acuut gevaar opleveren voor bebouwing, omwonenden, gebruikers van het perceel en/of verkeer wordt na overleg met de gemeente overgegaan tot noodkap. Op basis van artikel 2 van de bomenverordening, lid 3: *“Het in het eerste lid gestelde verbod geldt verder niet voor: a. houtopstand die moet worden geveld krachtens de Plantenziektenwet of krachtens een aanschrijving van burgemeester en wethouders, zulks onverminderd het bepaalde in de artikelen 9 en 10 van deze verordening”* kan een boom gekapt worden zonder kapvergunning. Alvorens er gekapt wordt, moeten er van de boom foto's gemaakt worden (in verband met eventueel bezwaar en beroep) en eventueel ook na de kap. Wanneer een boom in het kader van noodkap wordt verwijderd moet dit ook gepubliceerd worden. Tevens kan ook herplantplicht opgelegd worden.

Bezwaar en beroep

Ingevolge het bepaalde in de Algemene wet bestuursrecht (Awb) kan een belanghebbende en/of de aanvrager tegen het besluit op de aanvraag kapvergunning een bezwaarschrift indienen bij het college van burgemeester en wethouders. De ingediende bezwaren worden behandeld door de commissie van advies voor de bezwaarschriften. Deze commissie toetst de gevolgde procedure en het genomen besluit aan de regelgeving en het beleid.

Op de verleende kapvergunning staat vermeld dat de aanvrager pas kan overgaan tot het kappen van de boom en/of houtopstand wanneer de bezwarentermijn is afgelopen (standaardvoorwaarde van niet-gebruik) en beslissing is genomen op het bezwaarschrift of een eventueel verzoek voor een voorlopige voorziening indien beroep tegen het besluit wordt ingediend.

4.2 Integraal aandacht voor bomen

Veel bomen sneuvelen tijdens de uitvoering van (her)inrichtingsprojecten. Om dit zoveel mogelijk te beperken is het belangrijk om bomen al in een vroeg stadium onder de aandacht te brengen van planontwikkelaars, andere afdelingen binnen de gemeente, architecten en projectontwikkelaars. Om op termijn bomen te kunnen laten uitgroeien tot waardevolle en monumentale bomen, moet in het hele traject van voorbereiding, ontwerp, aanleg en beheer rekening worden gehouden met de reeds aanwezige bomen. Daarom moet eenheid Ruimte al tijdens de voorbereiding betrokken worden bij (her)inrichtingsprojecten.

4.3 Bomen in bestemmingsplan

Het bestemmingsplan kan als ruimtelijk instrument uitstekend worden ingezet om de groeiplaats van waardevolle en monumentale houtopstanden op lange termijn veilig te stellen. Het bestemmingsplan is juridisch gezien het sterkste beschermingsinstrument en wijst de bestemming aan van gronden en kan voorschriften geven omtrent het gebruik van gronden en opstellen. De aanwezige waardevolle en monumentale houtopstanden in het buitengebied welke extra beschermd dienen te worden moeten opgenomen worden in het bestemmingsplan Buitengebied.

Naast het bestemmingsplan gelden de bepalingen van de Boswet en de APV. Daarop geldt één uitzondering. In de Boswet staat dat de meldings- en herplantplicht buiten toepassing blijven indien de grond waarop velling wordt verricht nodig is voor de uitvoering van een werk overeenkomstig een goedgekeurd bestemmingsplan. Soms kan in dat geval nog wel een kapvergunning nodig zijn. Omdat een bestemmingsplanwijziging niet eenvoudig is, geniet het de voorkeur om de waardevolle en monumentale houtopstanden op te nemen in het bestemmingsplan tijdens lopende en toekomstige bestemmingsplanwijzigingen. Daarbij moet de toekomstige maximale kroonprojectie van de bomen als bestemming "groeiplaats bomen" opgenomen worden. In de bestemmingsplanvoorschriften moeten duidelijke randvoorwaarden gesteld worden voor de bestemming "groeiplaats bomen".

4.4 Bomen als monument

De Monumentenwet verstaat onder (rijks)monumenten: alle voor tenminste vijftig jaar vervaardigde zaken, die van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde. Onder de Monumentenwet vallen alleen gebouwde cultuurobjecten. Een enkele waardevolle of monumentale boom kan daarom niet op grond van de Monumentenwet rekenen op juridische bescherming. Een boom kan wel een beschermende status hebben als hij behoort bij een monumentaal pand of onderdeel uitmaakt van een cultuurhistorisch park, zoals bijvoorbeeld bij het kasteel in Horn. Voor een afzonderlijke bescherming van houtopstanden is deze wet dus niet geschikt. Er moet een duidelijke koppeling zijn tussen het groen en het (rijks)monument.

4.5 Bomen en bouwvergunning

Een gemeente is verplicht om een bouwvergunning af te geven als de aanvraag aan de wettelijke bepalingen voor een bouwaanvraag voldoet. Als er bomen in het geding zijn, kan er echter niet gebouwd worden zonder kapvergunning. Het is een misverstand dat de kapvergunning in een dergelijk geval dan automatisch moet worden afgegeven. De voorkeur is om een kapvergunning pas af te geven wanneer de bouw definitief doorgaat en dit ook aan te geven op de kapvergunning. In het kader van de omgevingsvergunning (Wabo) kan een aanvrager tegelijkertijd een bouw- en kapvergunning aanvragen. In dat geval wordt er één omgevingsvergunning afgegeven, waarin zowel het realiseren van een bouwwerk alsook het kappen van een boom is geregeld.

4.6 Beleidslijn compensatie bomenkap

In verband met verzoeken om kleine landschapselementen en houtopstanden in het buitengebied te kappen en elders te herplanten (compenseren) en het ontbreken van richtinggevend beleid op dit gebied is een compensatierichtlijn opgesteld. Deze beleidslijn is van toepassing op het verwijderen van houtgewas of houtwallen waarvoor een aanlegvergunning of een kapvergunning noodzakelijk is. Dit betreft waardevolle bomen, boomgroepen, houtopstanden.

Uitgangspunt van de beleidslijn compensatie bomenkap is het behoud van waardevolle houtwallen, houtgewas en boomgroepen. Toetsing vindt daarbij plaats aan de hand van criteria zoals genoemd in de diverse bestemmingsplannen of in de algemene plaatselijke verordening. Hierbij geldt een 'nee tenzij' uitgangspunt. Dit houdt in dat er zwaarwegende belangen moeten zijn voordat een kapvergunning of aanlegvergunning wordt verleend. Daarbij worden alternatieven om waardevolle houtwallen, houtgewas en boomgroepen te behouden uitdrukkelijk in de overweging betrokken.

Indien uit de toetsing aan het bestemmingsplan en/of de APV blijkt dat er onder voorwaarden vergunning verleend kan worden voor het vellen of rooien van houtgewas of houtwallen, dient er altijd sprake te zijn van compensatie.

Aan deze compensatieplicht zijn enkele randvoorwaarden verboden:

- compensatie moet plaatsvinden in de directe omgeving;
- compensatie moet minimaal 150% zijn van de oppervlakte van de te verwijderen houtopstand en moet (uiteindelijk) minimaal dezelfde kwaliteit behalen.
- indien niet kan worden voldaan aan de uitgangspunten van bovenstaande compensatie, kan een andere locatie binnen de gemeente Leudal een alternatief bieden. Een storting van een nader te bepalen compensatiebijdrage in het gemeentelijke groenfonds ten behoeve van de uitvoering een ander groenproject is daarbij mogelijk (*Dit bedrag wordt gebaseerd op een raming van de kosten voor het compenseren van 150% van de verwijderde beplanting*).
- toetsing vindt plaats door de gemeentelijke kwaliteitscommissie.
- de compensatie wordt neergelegd in een privaatrechtelijke overeenkomst met de aanvrager. Deze bevat bepalingen over de aanleg, onderhoud en instandhouding van de beplanting. Dit is alleen noodzakelijk als de aanvrager of een derde partij uitvoering geeft aan het compensatieplan.

4.7 Subsidie

De rijksoverheid kent verschillende subsidieregelingen, afhankelijk van de aard van de groenelementen en de locatie, voor het behoud van bos- en landschapselementen. Deze regelingen gelden alleen in het gebied buiten de bebouwde kom volgens de Boswet. Bij de Bomenstichting kunnen boomeigenaren subsidie vragen voor achterstallig onderhoud aan monumentale bomen, welke ook door de Bomenstichting erkend worden. Normaal onderhoud komt echter niet voor een bijdrage in aanmerking. Achterstallig onderhoud, werkzaamheden gericht op een structurele verbetering van de groeiplaats en eenvoudige werkzaamheden gericht op de bescherming van de groeiplaats komen wel voor een bijdrage in aanmerking. De bijdragen vormen een tegemoetkoming in de kosten. De boomeigenaar die een bijdrage uit het Bomenfonds van de Bomenstichting aanvaardt, verplicht zich de boom voor een periode van tenminste 15 jaar deugdelijk in stand te houden. Voor waardevolle bomen, welke op de gemeentelijke inventarisatielijst staan, kan de eigenaar een gemeentelijke bijdrage aanvragen voor bijvoorbeeld achterstallige onderhoudswerkzaamheden of een groeiplaatsonderzoek.

4.8 Particuliere bomen

Gemeenten kunnen beperkt sturen in het particuliere bomenbestand. Alleen door de waardevolle en monumentale houtopstanden te inventariseren en deze lijst regelmatig te actualiseren kan de gemeente zicht houden op de kwantiteit en kwaliteit van de houtopstanden welke eigendom zijn van derden. Toch horen ook particuliere waardevolle en monumentale bomen tot de verantwoordelijkheid van een gemeente. Deze bomen dienen immers ook het algemeen belang. Bij het opstellen van het gemeentelijk beleid ten aanzien van particuliere bomen moet een balans gevonden worden tussen het algemeen belang en de vrijheid van de burger. Middels de gemeentelijke kapvergunning kan de gemeente richting geven aan het bomenbestand. Daarnaast kan een gemeente draagvlak creëren bij burgers door zijn voorbeeldfunctie optimaal op te pakken. Op deze wijze ontstaat er bewustwording van de waarden en functies van bomen bij de burgers. Ook een goede communicatie richting bewoners heeft een positieve uitwerking.

Tijdens de inventarisatie, actualisatie en onderhoudsmaatregelen van de waardevolle particuliere bomen wordt tevens gekeken naar de conditie en vitaliteit van de houtopstand. De particuliere boomeigenaren zitten op deze wijze niet alleen met de lasten opgescheept, maar kunnen ook aanspraak maken op een tegemoetkoming in de kosten voor de instandhouding van deze bomen. Ook de gemeente staat dan, als financieel belanghebbende, juridisch aanmerkelijk sterker mocht het nodig zijn het behoud van een boom juridisch af te dwingen.

Voorwaarde voor het verkrijgen van een gemeentelijke bijdrage in de kosten voor bijvoorbeeld achterstallige onderhoudsmaatregelen en een groeiplaatsonderzoek is dat de eigenaar zich bereid verklaart de boom duurzaam in stand te houden en geen handelingen verricht, welke tot schade aan de boom kan leiden. Hiervoor wordt een termijn van vijftien jaar gehanteerd. De eigenaar van de boom blijft echter te allen tijde verantwoordelijk voor de boom. De gemeente aanvaardt in geval van schade, veroorzaakt door een boom welke niet eigendom is van de gemeente, geen aansprakelijkheid.

4.9 Beschadiging

Bij werkzaamheden in de nabijheid van bomen is het zinvol om de bescherming van bomen te regelen in bestekken en vergunningsvoorschriften. Als de boom dan toch beschadigd wordt, staat de gemeente veel sterker in juridische procedures. Het afzetten van het hele gebied van de kroonprojectie met een vaste omheining is een minimumvereiste bij bouwprojecten en grondwerken. Daarnaast mogen binnen de kroonprojectie geen werkzaamheden en geen opslag van goederen en machines plaatsvinden.

De gemeente verleent ook vergunningen aan nutsbedrijven voor werkzaamheden aan kabels en leidingen. De gemeente kan aan deze vergunningen boombeschermende voorwaarden verbinden. Machinaal graven in de wortelzone is in principe niet toegestaan. Wel is toegestaan dat kabels en leidingen, welke aangelegd moeten worden onder boomwortels, alleen aangelegd mogen worden door middel van handmatig ondergraven en/of onderboren. Indien noodzakelijk kunnen incidenteel wortels tot een doorsnede van 5 cm doorgezaagd of geknipt worden. Wortels dikker dan 5 cm mogen niet doorgezaagd worden. De grond, welke ontgraven is, moet in dezelfde volgorde weer in het gat gedeponeerd worden.

Boombeschermende maatregelen en voorwaarden moeten opgenomen worden in bestekken en vergunningvoorschriften bij werkzaamheden in de nabijheid van bomen. Toegepast worden de voorschriften, welke worden gehanteerd door Stadswerk. Deze richtlijnen zijn aangegeven op de poster "Boombescherming op bouwlocaties". Bij schade aan bomen door graafwerkzaamheden is de veroorzaker aansprakelijk. Als de gemeente constateert dat een gemeentelijke boom is beschadigd, worden de kosten verhaald op de dader. De hoogte van de kosten zijn onder meer afhankelijk van de waarde van de boom, bepaald met methode van de NVTB (nationale vereniging van taxateurs van bomen).

4.10 Vernatting

Het beleid ten aanzien van regenwater is de laatste jaren veranderd. Infiltratie en vasthouden van regenwater, seizoensgebonden peilfluctuaties, regionale waterconservering en grondwaterstandverhoging gaan de verdroging tegen. Een gevolg hiervan is dat er plaatselijk vernatting optreedt, welke negatieve effecten heeft op de aanwezige vegetatie. Door de natuurlijke successie zullen bij hoge grondwatertrappen kruiden en kleine houtachtige gewassen verdwijnen en vervangen worden door inheemse beplanting welke aansluit op de biotische omgevingsfactoren. Bij lage grondwatertrappen heeft de grondwaterstand minder invloed op de aanwezige vegetatie. Voor bomen geldt echter een ander verhaal. Omdat bomen diep wortelen en specifieke eisen stellen aan hun groeiplaats kunnen vooral oudere bomen negatief reageren op vernatting van de bodem. Schade ontstaat vooral doordat bomen met hun wortels in het water komen te staan. Hierdoor sterven wortels af, met sterfte van takken in de kroon als gevolg. Beuken tonen de gevolgen vrij direct, terwijl eiken daar soms jaren over doen.

5 Planvorming en vernieuwing

5.1 Visie

5.1.1 Hoofdbomenstructuur

De hoofdbomenstructuur wordt gevormd door bossen en bomen langs waterwegen en laanbeplantingen van wegen in het buitengebied en in de kernen. Deze bomen vormen tezamen, door hun kwaliteit en kwantiteit, de hoofdgroenstructuur, het groene geraamte, van de gemeente. Daarnaast vervullen deze groenobjecten hoofdzakelijk een richtinggevende, verkeersgeleidende en ecologische functie en bestaan meestal uit bomen van de eerste orde. Bomen zijn naar grootte onderverdeeld in 3 categorieën, namelijk:

- bomen van de eerste grootte, > 12 meter, bijvoorbeeld eik, beuk, iep en plataan;
- bomen van de tweede grootte, 6 tot 12 meter, bijvoorbeeld berk, els en lijsterbes;
- bomen van de derde grootte, tot 6 meter, bijvoorbeeld meidoorn.

5.1.2 Boomstructuur op wijkniveau

Naast de bomen welke deel uitmaken van de hoofdgroenstructuur zijn op veel plaatsen, met name in de kernen, bomen geplaatst ter verfraaiing van de inrichting en ter verbetering van het woon- en leefklimaat of ter aankleding en verkeersgeleiding. Deze bomen staan vaak in straten in de verharding, daarom moet er voldoende aandacht besteed worden aan de (ondergrondse) groeiplaatsomstandigheden.

Wanneer bomen in de verharding geplant worden moet er bomenzand of bomengranulaat toegepast worden. Afhankelijk van de aanwezige ondergrondse en bovengrondse groeiplaats en het gewenste eindbeeld kunnen bomen van de eerste, tweede en derde orde toegepast worden.

5.1.3 Boomgroepen en solitaire bomen

Boomgroepen en solitaire bomen komen onder meer voor in parken en op bijzondere locaties. Deze bomen zijn vaak bijzonder van soort, omvang en verschijningsvorm (bijvoorbeeld leibomen). Afhankelijk van de potenties van de plantlocatie kunnen bomen van de eerste, tweede en derde orde toegepast worden.

5.2 Herinrichtings- en nieuwbouwprojecten

Bij herinrichtings- en nieuwbouwprojecten moet in de eerste fase van planvorming al voldoende aandacht zijn voor de landschappelijke en recreatieve kwaliteiten van het projectgebied. Het is van belang dat er geen onbalans optreedt tussen rood en groen. Dit houdt echter ook in dat er voldoende budget opgenomen moet worden om een dusdanige groenvoorziening te realiseren welke in verhouding staat tot de infrastructuur, bebouwing en de overige voorzieningen.

Tijdens de ontwerpfase moet ook rekening gehouden worden met het beheer en onderhoud van bomen, zowel op korte als, maar in het bijzonder ook op lange termijn. Opdrukken van de verharding, beschadigingen van onder andere kabels, leidingen, riolering en tuinmuurtjes, schaduwwerking en de omvang van een boom kunnen op lange termijn voor extra problemen en dus extra kosten zorgen. Daarnaast zijn er ook problemen door bomen welke in het verleden te dicht op de erfgrans staan waardoor bewoners last ondervinden van overhangende takken en wortels welke vocht en voedingsstoffen uit de tuin onttrekken. Tevens is op verschillende plaatsen een verschillend bomenbestand toegepast, waardoor er nu geen eenheid is van de aanwezige beplanting en een onrustig straatbeeld wordt gecreëerd.

Er moet ook rekening gehouden worden met de riolering en kabels en leidingen bij de plaatsbepaling van bomen. Een KLIC-melding is in sommige gevallen wenselijk. Voor zover onvoldoende afstand in acht kan worden genomen moet bij aanplant van bomen gebruik gemaakt worden van technieken die toekomstige problemen en schade voorkomen. Bijvoorbeeld toepassen van wortelgeleidings-systemen.

Wil een boom uitgroeien tot een volwassen boom met de bijbehorende habitus, dan moet er voldoende aandacht besteed worden aan de (ondergrondse) groeiplaats. Als eerste moet voor aanplant de ondergrond tot een minimale diepte van 1,50 meter los gemaakt worden. Per boom wordt een plantgat gemaakt van minimaal 2 x 2 x 1,5 meter, waarbij de bodem van het plantgat ook losgemaakt dient te worden. Het plantgat moet vrij zijn van bouwresten en afval. Wanneer bomen in de verharding geplaatst worden moet er bomenzand of bomengranulaat toegepast worden. In de overige gevallen volstaat teelaarde. Voor de grootte van de ondergrondse groeiplaats geldt minimaal 0,75 m³ per m² toekomstige kroonprojectie.

Om problemen te voorkomen, zoals het belemmeren van de doorgang worden in een trottoir met de normale breedte van 1,50 meter in het beginsel geen bomen geplant. Wordt daartoe toch besloten, dan moet geplant worden aan de straatzijde. Dit houdt in dat hiermee rekening gehouden moet worden wanneer het sortiment wordt vastgesteld, met name de breedte en de doorrijhoogte is hierbij van belang. Het is wenselijk bomen in plantvakken in de rijbaan te plaatsen. Met name in combinatie met de omvorming van straten naar 30-km zones kunnen bomen in verharding toegepast worden. Hierdoor wordt een verkeersremmend effect gebruikt en is het mogelijk parkeervoorzieningen te creëren. Voor de afstand van bomen tot openbare (straat)verlichting moet een afstand van minimaal 3,00 meter worden gehanteerd.

Wettelijke bepalingen met betrekking tot onder andere afstanden van beplanting tot de erfgrans, overhangende takken en doorschietende wortels maken deel uit van de burennrechtelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in het Burgerlijk Wetboek, artikelen 5:37 en volgende. Hierin is bepaald dat de afstand van bomen tot aan de erfgrans minimaal 2,00 meter moet bedragen. Door de aanwezigheid van een boom binnen de 2-meter zone ontstaat – na 20 jaar – een erfdiensbbaarheid door verjaring tot het hebben van de boom binnen deze zone. Voor het wegsnijden van takken is aanmaning vooraf noodzakelijk. Voor het verwijderen van wortels is dit niet nodig. Door aanmaning vooraf wordt de eigenaar van de boom de gelegenheid gegeven de boom of heester zelf te (laten) snoeien. Hierdoor kan worden voorkomen dat de boom onevenredig wordt gesnoeid.

De burennrechtelijke bepalingen zijn van regeland recht; dit betekent dat partijen door het sluiten van een overeenkomst of door het sluiten van beperkt zakelijke rechten wijziging kunnen aanbrengen in hun burennrechtelijke rechten en plichten. Bewoners kunnen door het sluiten van een overeenkomst of door het sluiten van beperkt zakelijke rechten wijziging aanbrengen in hun burennrechtelijke rechten en plichten. Wanneer bewoners gezamenlijk een heg planten, of in overleg, mag een heg op de erfgrans geplaatst worden en is er sprake van gemeenschappelijk eigendom. Dit betekent dat geen van de beide eigenaren iets aan dit gemeenschappelijk eigendom mag veranderen zonder de (uitdrukkelijke) toestemming van de mede-eigenaar.

Daarnaast moet getracht worden bomen welke niet in een onomkeerbare slechte conditie verkeren te behouden en in te passen in herinrichtings- en nieuwbouwprojecten. Deze bomen dienen dan wel bijzondere aandacht te krijgen. Cultuurtechnische werken zoals ontwatering, egaliseren, verdichting en ophogen zijn van grote invloed op de groeimogelijkheden. Binnen de kroonprojectie mogen geen ingrijpende cultuurtechnische werken uitgevoerd worden.

Beplantingen welke in het buitengebied van de gemeente gerealiseerd worden moeten bestaan uit inheems en bij voorkeur streekeigen plantmateriaal. Dit houdt in dat de beplanting van nature in Nederland voorkomt en dat het sortiment ook voorkomt in de directe omgeving. Daarnaast moet deze beplantingsvorm passen binnen het aanwezige landschapstype.

Beplantingen in de kernen kunnen inheems zijn, maar mogen ook bestaan uit gecultiveerde soorten. De soortkeuze is van veel factoren afhankelijk, zoals:

- ruimte voor de uitgegroeide kroon;
- luchtverontreiniging;
- pekelwater;
- standplaats (verharding, gazon, beplanting);
- omvang ondergrondse groeiruimte;
- bodemkwaliteit;
- lucht- en vochthuishouding;
- onderhoud;
- overlast, bijvoorbeeld door vruchten en opdrukken van de verharding.

Per straat moeten de bomen een eenheid vormen, waarbij rekening gehouden moet worden met bomen die meer of minder overlast veroorzaken. In het ontwerp moet ook rekening gehouden worden met de gevolgen van gladheidsbestrijding voor bomen. Het ontwerp moet erop gericht zijn dat zout en/of verzilt smeltwater de bomen en hun ondergrondse groeiruiten niet kan bereiken.

Integreren van aanwezige vitale (toekomstig) waardevolle en monumentale bomen kan direct een groene kwaliteit realiseren, die anders pas na jaren bereikt wordt. Voorgesteld wordt dat schetsontwerpen, voorlopend op een bouwaanvraag, voor werkzaamheden in de (directe) nabijheid van bomen en/of houtopstanden, ambtelijk te toetsen.

Om een goede indruk te krijgen van het eindresultaat op lange termijn, wanneer de bomen hun volgroeide stadium hebben bereikt, is het noodzakelijk dat boomkronen met hun toekomstige grootte op schaal worden ingetekend in ontwerptekeningen. In nieuwe situaties, zoals nieuwbouwwijken, is het mogelijk riool, kabels en leidingen buiten de groeiplaats van bomen aan te leggen. Bijvoorbeeld door middel van het toepassen van separate leidingstroken welke niet in één lijn liggen met de plantvakken. Ook moet, wanneer schade door wortelgroei in de toekomst verwacht wordt, wortelgeleiding- of wortelweringssystemen toegepast worden. De soortkeuze moet afgestemd worden op de groeiplaatsomstandigheden en de functies die de boom gaat vervullen.

5.3 Omvormingsprojecten

Thans is er op verschillende locaties in de gemeente sprake van overlast van bomen door in het verleden gemaakte verkeerde keuzes ten aanzien van de standplaats en de boomsoort. Er zijn met name problemen door wortelgroei in het rioolstelsel (huisaansluitingen), opdrukken van de verharding (trottoir) en overlast bij omwonenden (bladval, schaduwwerking, e.d.).

Vervanging van bomen vindt hoofdzakelijk fasegewijs plaats. Dit houdt in dat bomen welke aan vervanging toe zijn alleen per samenhangende eenheid vervangen worden. Op deze wijze worden bijvoorbeeld alle bomen in een straat vervangen. Een boom die door omstandigheden het loodje legt, wordt dus niet altijd automatisch vervangen. Dit is afhankelijk van de standplaats en de functie van deze boom. Voor het vervangen van waardevolle en monumentale bomen dient altijd een belangenafweging plaats te vinden.

6 Beheer bomen

Controle en beheer zijn noodzakelijk om bomen naar een goede vorm en gezondheid te begeleiden en de veiligheid te garanderen. Het beheer van bomen is erop gericht het zo lang mogelijk in stand houden van de bestaande structuren.

6.1 Controle

In Nederland is de aansprakelijkheid van bomen vastgelegd in de privaatrechtelijke maatschappelijke zorgvuldigheid van artikel 6:174 lid 2 Burgerlijk Wetboek. Wanneer een boom schade aanricht aan eigendommen van derden, door bijvoorbeeld stam- of takbreuk, of bij omvallen, kan de eigenaar van de boom aansprakelijk gesteld worden voor de schade als hij onvoldoende zorg aan deze boom heeft besteed. Het is aan de eisende partij om aan te tonen dat de boom een gebrek had, maar de boomeigenaar moet bewijzen dat deze de wettelijke zorgplicht is nagekomen. De nadere invulling van deze zorg van de boomeigenaar bestaat uit het regulier (normaal) en regelmatig onderhoud aan de bomen en de controle op (uitwendige) zichtbare gebreken.

De eigenaar van de boom heeft volgens de wet een zorgplicht en op basis van rechtspraak wordt er onderscheid gemaakt tussen algemene zorgplicht, verhoogde zorgplicht en onderzoeksplicht. De algemene zorgplicht houdt in dat de eigenaar verplicht is de bomen regelmatig en systematisch op deskundige wijze te beoordelen of te laten beoordelen en op basis daarvan zonodig actie te ondernemen. De verhoogde zorgplicht houdt in dat op plaatsen met verhoogde gevaarzetting bomen tenminste éénmaal per jaar moeten worden gecontroleerd. Verhoogde gevaarzetting hangt samen met verschillende facetten, zoals verkeersdrukte, omvang van de boom en toestand waarin de boom verkeert. De onderzoeksplicht geldt voor bomen waarbij inwendige gebreken of symptomen voor verborgen gebreken zijn vastgesteld, die mogelijk gevaarlijk kunnen zijn. Bij dergelijke bomen moet snel onderzocht worden wat de aard en ernst van die gebreken is en welke maatregelen genomen moeten worden om de risico's te minimaliseren.

Uit de zorgplicht volgt dat elke boomeigenaar periodiek zijn bomenbestand op een systematische manier moet controleren. Dit geldt met name voor bomen welke een zeker risico opleveren. Slechte groeiomstandigheden en schades zijn af te lezen aan de conditie en de structuur van de boom. Tijdens de controle van een boom wordt gekeken naar de conditie, de vitaliteit en de structuur van de boom.

Bij de systematische boomcontrole is een visuele beoordeling van de boom voldoende. Voor de frequentie van de boomcontrole is geen vaste norm te geven. De frequentie is onder andere afhankelijk van de mate van gevaarzetting en hangt af van de boomsoort, leeftijd, omvang, groeiplaats en verkeersintensiteit.

Oude bomen en bomen op locaties waar een verhoogd risico bestaat vragen extra aandacht. Als er reden is om aan de stabiliteit van een boom te twijfelen, is de eigenaar verplicht nader onderzoek te verrichten en zo nodig passende maatregelen te nemen. Wanneer de gemeente regelmatig boomcontrole uitvoert, een goede onderhoudsplanning naleeft en kwalitatief goede boomverzorging uitvoert, neemt de gemeente haar verantwoordelijkheid en staat ze sterk in eventuele schadegevallen. De gemeente blijft behoudens overmacht in beginsel zelf aansprakelijk bij schade veroorzaakt door gemeentelijke bomen.

Attentiebomen zijn bomen met een zichtbaar gebrek, welke op dat moment nog geen aanleiding geeft voor een verhoogd risico. Risicobomen zijn bomen met een zichtbaar gebrek, dat nu al aanleiding geeft tot een verhoogd risico. Om de ernst van dit risico in te schatten zal inspectie van het gebrek of nader onderzoek noodzakelijk zijn.

In onderstaand schema, Controlefrequenties bomen gemeente Leudal in relatie tot gevaarzetting, is aangegeven welke bomen wanneer geïnspecteerd moeten worden. Een boombeheerder dient altijd een overzicht te kunnen overleggen van de meest recente keuring van een bepaalde boom.

Controlefrequenties bomen gemeente Leudal in relatie tot gevaarzetting		
	Gevaarzetting laag	Gevaarzetting hoog
Bomen korte omloop		
Zorgfase 1	1x per 10 jaar	1x per 7 jaar
Zorgfase 2	1x per 7 jaar	1x per 5 jaar
Zorgfase 3	1x per 5 jaar	1x per 3 jaar
Zorgfase 4	1x per 5 jaar	1x per 3 jaar
Bomen lange omloop		
Zorgfase 1	1x per 10 jaar	1x per 7 jaar
Zorgfase 2	1x per 7 jaar	1x per 5 jaar
Zorgfase 3	1x per 5 jaar	1x per 3 jaar
Zorgfase 4	1x per 5 jaar	1x per 3 jaar
Waardevolle bomen	1x per 5 jaar	1x per 3 jaar
Monumentale bomen	1x per 3 jaar	jaarlijks
Attentiebomen	jaarlijks	jaarlijks
Risicobomen	jaarlijks	1-2 x per jaar*
Waardevolle bomen (particulier eigendom)	1x per 5 jaar	1x per 3 jaar
Monumentale bomen (particulier eigendom)	1x per 5 jaar	1x per 3 jaar
* afhankelijk van de aard van het gebrek		

Controlefrequenties bomen gemeente Leudal in relatie tot gevaarzetting

Middels de VTA-controlemethode wordt gekeken naar de conditie, de breukgevoeligheid en de stabiliteit van de boom voor het beoordelen van gebreken of signalen die duiden op verborgen gebreken. Voor het bepalen van de conditie wordt gekeken naar: blad; scheutlengte; vertakkingspatronen; scheutsterfte/vorming dood hout, schimmels, aantastingen en wondovergroeiing.

Deze controles worden meestal uitgevoerd in de winterperiode. In deze periode is het vertakkingspatroon, de structuur van de kroon, de scheutlengte en de knopvorming duidelijk zichtbaar. Voor het kunnen aantonen van schimmels is de nazomer tot de vroege herfst de beste periode, omdat schimmels dan vruchtlichamen vormen. Maar in de winterperiode kan een schimmelaantasting ook aangetoond worden door de nog aanwezige vruchtlichamen en andere symptomen van schimmelaantasting. In bijlage 3 wordt ingegaan op mogelijke oorzaken van geconstateerde symptomen bij bomen.

Voor juridische dekking is het een vereiste om alles wat met de controle van iedere individuele boom te maken heeft, op papier vast te leggen. Behalve gegevens van de boom zelf, de standplaats en de controleur, moet een controlelijst informatie bevatten over controlefrequentie, datum van controle, bevindingen, conclusies, te nemen maatregelen en zo nodig datum van uitvoering van die maatregelen. Alleen dan kan een rechter beoordelen of de boomeigenaar aan zijn wettelijke zorgplicht heeft voldaan. Sommige verzekeringsmaatschappijen dekken niet de schade die ontstaat is door bomen, wanneer de periodieke boomcontrole niet aantoonbaar is uitgevoerd.

Naast het vastleggen op papier van deze controlegegevens is het raadzaam om deze gegevens te verwerken in het groenbeheersysteem.

Uitgaande van een totaal bomenbestand van circa 35.000 gemeentelijke bomen en een gemiddelde controlefrequentie van 1 x per 7 jaar, moeten jaarlijks 5.000 bomen gecontroleerd worden. Bij circa 4 procent van de bomen worden gebreken geconstateerd, waardoor een Nader Technisch Onderzoek (NTO) noodzakelijk is. In onderstaand overzicht zijn de kosten per jaar voor de boomcontrole en NTO weergegeven. Per jaar komt dit neer op € 35.000,00. Deze kosten zijn gebaseerd op het laten controleren van de bomen door een aantoonbaar erkend bedrijf.

Omschrijving	Eenheid	Totaal	Kosten/ boom	Totaal
VTA-controle	stuks	5000	€ 3,00	€ 15.000,00
NT0 (4 %)	stuks	200	€ 100,00	€ 20.000,00
Totaal				€ 35.000,00

Overzicht kosten boomcontrole

De bomen dienen individueel gekeurd te worden en de bevindingen dienen per boom geregistreerd te worden. In geval van objecten met vele tientallen uniforme bomen is een groepsgewijze vermelding van de bevindingen toegestaan.

Naar aanleiding van bovengenoemde controle zullen onderhoudswerkzaamheden aan bomen uitgevoerd moeten worden.

Wanneer er onvoldoende aandacht wordt besteed aan het onderhoud van bomen zal de kans op schade en/of letsel groter worden door het vallen van dood hout en uitbreken van aangetaste en beschadigde takken. De gemeente kan aansprakelijk gesteld worden wanneer een boom schade aanricht aan eigendommen van derden als blijkt dat de gemeente onvoldoende zorg aan deze boom heeft besteed. In de praktijk komt dit met regelmaat voor. Daarnaast is het van belang om regelmatig begeleidingssnoei toe te passen. Wanneer begeleidingssnoei wordt uitgesteld moeten uiteindelijk grotere en dikkere takken verwijderd worden en dit heeft een grotere aantasting van de boom tot gevolg. Begeleidingssnoei is noodzakelijk om de gewenste vorm van bomen te behouden door probleemtakken te verwijderen.

6.1.1 Conditie

De conditie is de toestand van een boom op een bepaald moment. Deze komt tot uiting in de verschijningsvorm van de boom op het moment van opname. Zowel groeiomstandigheden als andere meer acute invloeden van buitenaf (zoals droogte en insectenvraat) zijn hierin bepalend.

Om een verminderde conditie tijdig op te sporen is in eerste instantie een regelmatige visuele controle van de boom vanaf de grond voldoende. Pas bij duidelijke uitwendige signalen dat er iets aan de hand is, is een nader onderzoek aan de orde.

6.1.2 Vitaliteit

De vitaliteit is de levensvaardigheid van een boom. Vitaliteit is vooral genetisch bepaald. De vitaliteit van een boom is af te lezen uit:

- het vermogen om zich aan te passen aan veranderingen in de omgeving, bijvoorbeeld een snel herstel na verbetering van de groeiomstandigheden;
- de weerstand tegen ziekten en aantastingen, bijvoorbeeld door een goede afgrenzing van wonden of door een snel herstel na kaalvraat door insecten.

In het algemeen kan worden gesteld dat een boom vitaal is, wanneer zijn normale levensfuncties, groei en ontwikkeling niet waarneembaar zijn geremd of gestoord.

6.1.3 Structuur

Grote en oude bomen, met name waardevolle en monumentale bomen in de bebouwde kom, moeten naast een goede conditie en vitaliteit ook veilig zijn. Ze mogen bijvoorbeeld niet omvallen of er mogen geen grote takken uitbreken, waardoor er gevaarlijke situaties kunnen ontstaan. Deze veiligheid heeft te maken met de structuur van de boom. De structuur van een boom heeft te maken met de stabiliteit en de breukgevoeligheid. Stabiliteit heeft betrekking op het omvallen van de boom met wortel en al, bijvoorbeeld windworp. Bij breukgevoeligheid gaat het om het afbreken van de stam en het af- of uitbreken van takken.

Een jonge boom buigt mee in de wind, zodat zijn dynamische belasting groter kan zijn dan zijn statische belasting. Een inwendige voorspanning verdubbelt bovendien de breukvastheid van de buigzame jonge boom. Maar daarvoor moet hij wel uit massief hout bestaan. De boomkern zorgt voor de druksteun, die nodig is voor de inwendige voorspanning. Een volwassen boom vertoont niet meer de onstuimige groei van een jonge boom. Toch gaat de diktegroei van de stam bij onverminderd door. De boom wordt zo ieder jaar veiliger, maar kan op den duur nauwelijks meer meebuigen in de wind.

6.1.4 VTA-controle

De meest toegepaste systematische controlemethode voor het beoordelen van gebreken of signalen die duiden op verborgen gebreken (verzwakkingssymptomen) is de VTA-controle (Visual Tree Assessment). De VTA-controlemethode kijkt naar de conditie, de breukgevoeligheid en de stabiliteit van de boom. De verschillende controlepunten zijn hieronder weergegeven.

Conditie:

- blad (bezetting, kleur, grootte);
- scheutlengte;
- vertakkingspatronen;
- scheutsterfte/vorming dood hout;
- schimmels (vruchtlichaam);
- aantastingen;
- wondovergroeiing.

Breukgevoeligheid:

- verzwakkingssymptomen (verdikkingen, ribvorming);
- beschadigingen (holten, scheuren);
- takken (verzwakte takaanhechtingen, uitzakkende takken);
- afwijkende bastpatronen;
- ingezonken stamdelen.

Stabiliteit:

- scheefstand (grondscheuren, kruinvolume);
- wortelaanzetten (ontbrekend, verdikt, vervorming, adventiefwortels);
- dode takken (dode takken aan een kant van de boom kan wijzen op eenzijdige wortelschade);
- verdikte stamvoet.

6.2 Aanplant bomen

6.2.1 Voorbereiding

Wanneer bomen toegepast worden in een ontwerp wordt er vaak onvoldoende aandacht besteed aan de ondergrondse groeiplaats. Bomen die het potentiaal hebben uit te groeien tot een volwassen fase, waardevolle of monumentale boom, blijven hierdoor op lange termijn vaak achter in groei en ontwikkeling. Uitgegaan moet worden van de maximale toekomstige kroonprojectie van een boom tijdens de ontwerpfase. Daarop moet de groeiplaats ook aangepast worden. Een boom heeft minimaal per m² kroonprojectie 0,75 m³ bewortelbare ruimte nodig om optimaal te kunnen uitgroeien tot een volwassen boom.

6.2.2 Plantgat

Het plantgat moet groot genoeg zijn om de hele kluit of het hele wortelstelsel te bevatten. Bij kluit en containerbomen is het aan te bevelen de grond aan de buitenkant en onderkant van het plantgat enigszins los te maken, zodat een meer vloeiende overgang bestaat naar de omringende grond. Per boom moet een plantgat gemaakt worden van minimaal 2 x 2 x 1,5 meter. *(afhankelijk van de maat)*

6.2.3 Bomenzand of bomengranulaat

Bomenzand of bomengranulaat wordt gebruikt wanneer bomen in de verharding worden geplant. Bomenzand wordt toegepast onder trottoirs, fietspaden en parkeerplaatsen, daar waar de belasting relatief gering is. Bomengranulaat wordt toegepast onder de rijbaan, daar waar de belasting relatief hoog is. Deze typen grondmengsels hebben voldoende draagkracht voor toepassing onder verhardingen en vormt tevens een doorwortelbare bodem.

6.2.4 Kwaliteit plantmateriaal

Goed plantmateriaal houdt de inboet- en beheerkosten laag. Soort- en rasechtheid zijn zeer belangrijk voor de kwaliteit. Bomen moeten onder andere aan de volgende eisen voldoen:

- de minimaal aan te planten maat bedraagt 12/14 (tenzij anders vermeld);
- de stam moet recht en stevig zijn;
- de stam mag geen beschadigingen of kneuzingen hebben en geen dubbele toppen of zuigers;
- de wortelhals moet recht zijn;
- de spil moet rechtdoorgaand zijn en de eindknop onbeschadigd;
- de verhouding omtrek/lengte mag niet groter zijn dan 1:30 en bij snelgroeiende bomen 1:35;
- bomen boven de 8 cm stamomvang moeten een takvrije stamhoogte hebben van minimaal 180 cm (uitgezonderd beuk, deze boomsoort moet beveerd zijn om zonnebrand te voorkomen);
- de vertakking moet regelmatig zijn en er moeten minimaal drie gesteltakken aanzitten (afhankelijk van de soort);
- het wortelstelsel moet vertakt zijn in een regelmatig verspreide vorm, zonder knikken of bochten van de hoofdwortels;
- wurgwortels en wortelknobbels mogen niet aanwezig zijn;
- er mogen geen beschadigingen voorkomen.

Een belangrijk aandachtspunt is het transport van het plantmateriaal. Bij franco levering zijn de risico's van het transport voor de leverancier, dit betekent dat een boom met transportschade geweigerd kan worden. Een groot gevaar bij het transport en de opslag van plantmateriaal is uitdroging, vooral bij met kale wortel gerooide bomen. Om uitdroging te voorkomen moet plantmateriaal altijd met dekzeil vervoerd worden, daarnaast kunnen wortels ook behandeld worden met een wortelbeschermingsmiddel. Bij vorst mogen alleen bomen met kluit getransporteerd worden.

Bij de aflevering van bomen is een cultuurtechnisch medewerker van de gemeente aanwezig is om de lading te controleren. Bij deze controle moet gekeken worden naar de aantallen, het sortiment, de maat, de kwaliteit en de aanwezigheid van ziekten en aantastingen. Steekproefsgewijs moet gecontroleerd worden of het plantmateriaal aan de gestelde kwaliteitseisen voldoet. Bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van de wortelkluit is af te lezen hoe vaak een boom verplant is. Wanneer de kwaliteit niet overeenkomt met de kwaliteitseisen, dan moet het plantmateriaal geweigerd worden.

6.2.5 Aanplant

Bomen met en zonder kluit worden geplant in het plantseizoen, vanaf 1 november tot 1 april. Bomen welke in containers staan kunnen het hele jaar geplant worden. Als eerste moeten de boompalen geplaatst worden, omdat anders wortels van de boom beschadigd kunnen worden. Eén boompaal moet aan de meest heersende windkant staan. Daarnaast moet er een drainagebuis, diameter 8 cm., lengte 4 m. met kokosomhulsel en afsluitdoppen, aangebracht worden. Bij kluitbomen moet de jute of de draad aan de bovenzijde losgemaakt worden. Bomen moeten altijd op dezelfde diepte geplant worden als ze op de kwekerij hebben gestaan.

Bomen tot en met maat 18-20 worden vastgezet met één boompaal. Bij grotere bomen moeten twee of drie (vanaf maat 35-40) boompalen toegepast worden. De boompalen welke toegepast worden zijn 3,5 meter lang, 0,10 meter in doorsnede en zijn verduurzaamd. Daarnaast wordt er per boompaal één boomband met aanschuiflus toegepast. Bij het toepassen van twee boompalen moeten deze geplaatst worden aan weersijden van de boom, loodrecht op de windrichting.

Wanneer bomen in de verharding worden geplant, moet er voldoende lucht- en vochttoevoer naar de bodem plaats kunnen vinden. Daarom mag er maximaal 25 procent gesloten verharding aanwezig zijn binnen de toekomstige maximale kroonprojectie. Bij de afwerking van de boomspiegel moet een gietrand gemaakt worden welke het water geven vereenvoudigd. Bovengenoemde randvoorwaarden moeten ook meegenomen worden in bestekken en werkomschrijvingen voor gemeentelijke (nieuw)bouwplannen.

6.2.6 Nazorg

Wanneer bomen niet door de gemeente zelf worden geplant maar door een cultuurtechnisch bedrijf moet altijd voor de periode van ten minste één jaar nazorg en inboet door dit bedrijf uitgevoerd worden. Pas aangeplante bomen kunnen vochtgebrek krijgen omdat hun wortelstelsel door het verplanten is verkleind. In droge perioden zal dan water moeten worden gegeven. Eén jaar na aanleg wordt de beplanting overgedragen aan de gemeente, inboet tot en met één jaar na aanplant valt nog onder de verantwoordelijkheid van de aannemer/hovenier. Bomen geplant in een goede plantplaats hebben na één à twee groeiseizoenen in het algemeen voldoende nieuwe wortels ontwikkeld om voldoende vocht op te kunnen nemen. Boompalen en boomband moeten na 5 jaar verwijderd worden.

Bij de aanplant van bosplantsoen is inboet noodzakelijk wanneer er minder dan 70 procent van één soort van de beplanting is aangeslagen. Bij de aanplant van bomen is inboet altijd noodzakelijk, omdat anders het gewenste beeld niet bereikt kan worden. Gedurende de periode van nazorg moeten de boompalen en boombanden gecontroleerd en indien noodzakelijk vervangen worden. Daarnaast behoort begeleidingssnoei en onkruidvrij houden van de boomspiegels ook tot de nazorg.

6.3 Beheeraspecten

Beheer is essentieel voor het duurzaam in stand houden van waardevolle en monumentale bomen. Het beheer van bomen in de eerste jaren na aanplant is essentieel, omdat de boom in deze fase bijzonder kwetsbaar is. Inboet, water geven in droge perioden en toepassen van begeleidingssnoei is hierbij van belang. Het doel van begeleidingssnoei is het bereiken van een takvrij stamstuk en een goed gevormde kroon. Beheer van bomen vergt kennis van de eisen die zij stellen aan hun groeiplaats en van hun kwaliteit, conditie en historie. Wanneer boomverzorgingswerk door de gemeente uitbesteed wordt is het noodzakelijk om de opdracht duidelijk te formuleren om misverstanden te voorkomen. Richtlijnen voor bestekken voor werk aan bomen wordt gegeven in de KBB (Kwaliteitsrichtlijnen Besteksvoorwaarden Boomverzorging).

Als de gemeente Leudal te weinig kennis in huis heeft om conditie, stabiliteit en benodigde maatregelen in te schatten, is de zorgplicht een reden om boomcontrole en eventueel onderhoud uit te besteden. De keuze van één gekwalificeerd bedrijf is dan belangrijk. Wil de gemeente zelf de controle, beheer en onderhoud uitvoeren, dan zullen de betreffende medewerkers goed opgeleid moeten zijn. Tevens is goed materiaal van belang, zoals bijvoorbeeld een hoogwerker. Daarnaast kunnen één of meerdere medewerkers opgeleid worden om VTA-controles uit te voeren.

6.3.1 Snoeien

Snoeien is de belangrijkste beheermaatregel die op een boom wordt toegepast. Zowel het uiterlijk als de conditie worden door snoeien beïnvloed. Voor het snoeien is geen kapvergunning vereist. Een te rigoureuze snoei kan het einde van een boom betekenen waardoor de handeling vervolgens wordt aangemerkt als een illegale velling. Voor snoeien geldt een bovengrens van 20 procent van de kroonvolume (uitgezonderd vormsnoei, zoals knot- en leibomen en kandelaberen van bomen). Wordt er middels snoeien in één keer meer dan 20 procent van de kroon verwijderd dan kan deze handeling aangemerkt worden als een illegale velling. Naast de zwaarte van de snoei is ook de wijze van snoei belangrijk. Een onevenwichtige snoei (bijvoorbeeld verwijderen van alle takken aan één zijde van de kroon) kan de habitus van de boom zodanig aantasten dat de waarde van de boom vermindert en/of het voortbestaan van de boom in gevaar komt, waardoor sprake kan zijn van illegale velling.

In het algemeen wordt na aanplant van bomen begeleidingssnoei toegepast. Nadat de definitieve opkroonhoogte van de boom is bereikt wordt onderhoudssnoei toegepast. Onderhoudssnoei houdt in het verwijderen van dood hout, afgebroken takken, storm- of ijzelschade en eventueel slecht aangehechte takken. Ook wordt stamschot en wortelopschot verwijderd. De opkroonhoogte is afhankelijk van de standplaats van een boom.

In onderstaand schema is de minimaal vereiste vrije doorrijhoogte voor de wegcategorieën zoals Rijkswaterstaat die onderscheidt.

Categorie	Minimale vrije doorrijhoogte
Voet- en fietspaden	2,5 meter
Wegen/straten/pleinen voor alle verkeer	4,3 meter
Auto(snel)wegen	4,6 meter

Minimale doorrijhoogte per wegcategorie

Omdat fietspaden ook door motorvoertuigen worden bereden tijdens werkzaamheden, zoals strooien en maaien, moet de doorrijhoogte indien nodig aangepast worden. Voor bomen waaronder gemaaid moet worden is een vrije doorrijhoogte van minimaal 4 meter vereist, afhankelijk van het type maaimachine. Omdat takken van bomen doorbuigen moet de gewenste takvrije stamlengte altijd groter zijn dan de minimaal vereiste doorrijhoogte.

Preventief onderhoud aan bomen, dat gericht is op de toekomst van de boom, vraagt een goede planning. Het snoeien van bomen vindt hoofdzakelijk plaats vanaf november en duurt de hele winter (november-februari). Er zijn echter enkele soorten welke speciale eisen stellen aan het tijdstip van snoeien.

- Berken moeten bij voorkeur worden gesnoeid als ze in het volle blad staan, met eventueel een uitloop naar de herfst; dat is tussen 1 juli en 1 december.
- Esdoorns worden bij voorkeur zo laat mogelijk in de herfst (oktober) gesnoeid; de bomen moeten echter wel nog in het blad staan. Als esdoorns in de maanden juli/augustus worden gesnoeid, bestaat er een grote kans op aantasting door het meniezwammetje, omdat er dan veel sporen in de lucht zitten.
- Paardekastanjes moeten vroeg in de winter of in de zomermaanden gesnoeid worden.
- Om aantasting door het meniezwammetje te voorkomen, moeten iepen in het vroege voorjaar gesnoeid worden, als de knoppen beginnen te zwellen.
- Enkele lindesoorten bloeden nogal bij voorjaars snoei. Vaak scheurt de bast rondom de wond na enkele jaren open en wordt er zwart vocht afgescheiden, er is dan sprake van een bacterie-infectie. Linden kunnen het beste in de zomer (juli/augustus) gesnoeid worden.

De frequentie van het snoeien is onder meer afhankelijk van standplaats van de boom. De drie zoneringsgebieden zijn bepalend voor de frequentie van de reguliere snoeiwerkzaamheden. In onderstaand schema, Snoeifrequentie, is dit weergegeven.

Snoeien	intensief	normaal	extensief
begeleiding- en onderhoudssnoei			
bomen korte omloop			
zorgfase 1 (leeftijd 1 tot 7 jaar)	4 jaar na aanplant	4 jaar na aanplant	4 jaar na aanplant
zorgfase 2 (leeftijd 8 tot 12 jaar)	8 jaar na aanplant	8 jaar na aanplant	8 jaar na aanplant
zorgfase 3 (leeftijd 13 tot 25 jaar)	15 jaar na aanplant	15 jaar na aanplant	15 jaar na aanplant
zorgfase 4 (leeftijd 26 tot 40 jaar)	1x/7jaar	1x/7jaar	1x/10jaar
bomen lange omloop			
zorgfase 1 (leeftijd 1 tot 12 jaar)	4 jaar na aanplant	4 jaar na aanplant	4 jaar na aanplant
zorgfase 2 (leeftijd 13 tot 20jaar)	15 jaar na aanplant	15 jaar na aanplant	15 jaar na aanplant
zorgfase 3 (leeftijd 21 tot 50 jaar)	25 jaar na aanplant	25 jaar na aanplant	25 jaar na aanplant
zorgfase 4 (leeftijd 51 tot 80 jaar)	1x/7jaar	1x/7jaar	1x/10jaar
snoeien n.a.v. veiligheidsinspectie	incidenteel	incidenteel	incidenteel
vormsnoei			
knotbomen (linde, wilg, acacia)	1x/jaar	1x/jaar	nvt
knotbomen (esdoorn)	1x/jaar	1x/jaar	nvt
leibomen	1x/jaar	nvt	nvt
kandelaberen	1x/5jaar	1x/7jaar	nvt

Snoeifrequentie

6.3.2 Klein onderhoud

Onder klein onderhoud wordt verstaan, onkruidbestrijding boomspiegels, steken graskanten boomspiegels, verwijderen vuil uit de kronen, inspectie en onderhoud boompalen, water geven eerste jaar na aanleg en inboet. Per watergeefbeurt in een droge periode bedraagt de gift 60 liter. Gerekend kan worden met gemiddeld 5 watergeefbeurten per boom in een (extreem) droge periode.

Inboet vindt alleen plaats in de eerste 5 jaar na aanplant. Wanneer inboet plaatsvindt moet dezelfde maat boom geplant worden als de maat van de verwijderde boom tijdens aanplant.

De frequentie van het klein onderhoud is onder meer afhankelijk van standplaats van de boom en het soort onderhoud. In onderstaand schema, Frequentie klein onderhoud, is dit weergegeven.

Klein onderhoud	onderhoud		
	intensief	normaal	extensief
onkruidbestrijding boomspiegels	8x/jaar	6x/jaar	nvt
steken graskanten boomspiegels	8x/jaar	nvt	nvt
verwijderen vuil uit de kronen	incidenteel	incidenteel	incidenteel
inspectie en onderhoud boompalen	1x/jaar	1x/jaar	1x/jaar
water geven eerste jaar na aanleg	incidenteel	incidenteel	incidenteel
inboet	incidenteel	incidenteel	incidenteel

Frequentie klein onderhoud

6.3.3 Duurzaam bosbeheer

Er is sprake van bos wanneer bomen het beeld van de begroeiing bepalen. Het duurzaam beheer is erop gericht het gewenste beeld in stand te houden, zonder daarmee de ruimte voor spontane ontwikkeling in te perken. Belangrijke aspecten hierbij zijn:

- het vergroten van de structuurvariatie;
- het stimuleren van de verjonging;
- het verkrijgen van meer dood hout in het bos.

Natuurlijke verjonging en structuurvariatie wordt bereikt door selectief bomen te vellen, waardoor je plekken creëert waar meer licht op de bodem valt. Hierdoor ontstaan mogelijkheden voor spontane opslag voor bomen en vestiging van meer lichtgebonden beplanting. Gevelde en spontaan omgevallen bomen en takhout moet zoveel mogelijk blijven liggen voor beschutting en nestgelegenheid voor de flora en fauna. Alleen indien er overlast ontstaat doordat wandel- en fietspaden niet goed begaanbaar zijn, moeten dode bomen en takken verwijderd worden. Wanneer sprake is van houtproductie moet voor elke gerooide boom in het eerstvolgende plantseizoen een nieuw exemplaar gepland worden. Daarnaast mogen geen grotere oppervlakten dan 2500 m² in één keer gerooid worden. De voorkeur gaat uit naar selectief rooien.

Wel moet er rekening gehouden worden met de Amerikaanse vogelkers (*Prunus serotina*), ook wel 'bospest' genoemd. Deze soort verwildert snel waardoor de overige beplanting onderdrukt wordt en verdwijnt. Daarom moet de Amerikaanse vogelkers regelmatig verwijderd worden uit bossen, singelbeplantingen en overige landschapselementen.

6.3.4 Vrijgekomen snoei-afval en dood hout

Wanneer er, met name in het buitengebied, sprake is van ecologisch groenbeheer, dan moet gestreefd worden naar afname van de voedselrijkdom. Dit houdt in dat snoeiafval, maaisel en ander organisch materiaal zoveel mogelijk verwijderd moet worden uit de beplantingen. Wanneer snoeiafval ter plekke wordt versnipperd, mogen de vrijgekomen snippers niet in de beplanting geblazen worden. Door de snelle compostering na twee à drie jaar, komt een grote hoeveelheid stikstof vrij, wat ongewenste kruidengroei, zoals grote brandnetel, tot gevolg heeft. Vorenstaande houdt in dat snoeiafval, afgestorven plantendelen en blad in principe niet in plantvakken mag achterblijven.

Bossen hebben in natuurlijke omstandigheden een sterk gesloten kringloop van voedingsstoffen. De voedingsstoffen circuleren daarbij voor het grootste deel in het bos zelf, met name bladval en dood hout zorgt voor deze circulatie. In dood hout zitten voedingsstoffen opgeslagen die door de langzame afbraak slechts mondjesmaat weer vrijkomen. Daarnaast is dood hout heel belangrijk voor verschillende organismen, zoals insecten, paddestoelen, mossen, vogels, vleermuizen en kleine zoogdieren. Voor het beheer van bossen betekent dit dat er in principe zo min mogelijk organisch materiaal afgevoerd moet worden. Wel is het belangrijk dat er niet in korte tijd veel voedingsstoffen vrijkomen. Schoffelen en versnipperen van snoeihout is daarom minder gewenst.

6.3.5 Verankeringen

Bij oude bomen komt het soms voor dat de veiligheid niet meer gegarandeerd kan worden of de kroonvorm van de boom moet behouden blijven. Omdat kappen van vitale oude (waardevolle en monumentale) bomen niet de beste oplossing is, moet eerst gekeken worden naar alternatieven. Een oplossing is het aanbrengen van een (kroon)verankering. Het gaat bij verankeren in de eerste plaats om het beperken van schade. Slecht aangehechte of erg zware takken lopen het risico bij extreme belasting (storm, regen, sneeuw of ijzel) af te breken. Door het aanbrengen van ankers kan niet het uitbreken zelf voorkomen worden. Wel blijft de tak door de bevestiging meestal in de boom hangen en wordt voorkomen dat de stam uitscheurt en er gevaarlijke situaties ontstaan. Bij een goede verankering hebben de takken bij wind voldoende bewegingsvrijheid. Te starre verankeringen kunnen leiden tot breuk op de plaats van de verankering.

6.3.6 Groeiplaatsverbeteringen

Zuurstof, vocht en verdichting vormen in hun onderlinge samenhang de conditie en vitaliteit van een boom. Het optimale zuurstofgehalte in de bodem ligt tussen de 16 en 21 procent. Onder verhardingen zakt dit zuurstofpercentage echter gemakkelijk naar lagere waarden. Bij aanplant van bomen in de verharding moet gebruik gemaakt worden van bomenzand, welke een dragende ondergrond is voor de verharding en tevens door zijn samenstelling bijdraagt aan de wortelgroei van bomen. Een groot percentage van de bomen in gemeente Leudal staan in de verharding en in sterk verdichte grond. Er zijn tegenwoordig verschillende methoden, zoals het aanbrengen van voedingspijlers en ploffen, om de groeiplaatsomstandigheden van bomen te verbeteren. Omdat deze maatregelen niet goedkoop zijn worden ze alleen toegepast bij groeiplaatsverbeteringen van waardevolle en monumentale bomen. Om groeiproblemen welke te maken hebben met de groeiplaats te voorkomen moet tijdens de aanplant van bomen voldoende aandacht geschonken worden aan de groeiplaats.

6.3.7 Onkruidbestrijding

Bij de aanleg van boombeplantingen, met name bosplantsoen, moet de eerste twee à drie jaar overmatige kruidengroei bestreden worden. Bestrijding kan plaatsvinden door middel van maaien bij beplantingen in het buitengebied en beplantingen in onbewerkte grond. In beplanting in bewerkte grond is oppervlakkig schoffelen voldoende. Dit heeft tot doel concurrentie met de aangeplante bomen en struiken tegen te gaan. Gebeurt dit niet dan kan het plantgoed overgroeid raken of kan te sterke voedings- en vochtconcurrentie optreden. Wanneer de aanplant ruim boven de kruiden en grassen uitkomt is onkruidbestrijding voor het slagen van de aanplant niet nodig.

6.3.8 Bemesting

De hoeveelheid voedingselementen die een boom nodig heeft, is afhankelijk van de boomsoort, leeftijd, standplaats en de functie. Beschikt een boom over te weinig voedingselementen, dan zal zich dat uiten in de groei en conditie van de boom, zoals groeivermindering, bladverkleuring en bladval. Bomen verliezen 30 tot 60 procent van de jaarlijks opgenomen hoeveelheden voedingselementen, met name door de bladval. Bij bijvoorbeeld bomen met onderbegroeiing en bomen in het buitengebied kan blad blijven liggen wanneer hierdoor geen negatieve gevolgen optreden. Na afbraak van bladeren komen de voedingselementen weer beschikbaar voor opname.

6.2.9 Bladval

Een logisch gevolg van bomen in de openbare ruimte is het bladval in het najaar. Bladval kan in sommige gevallen leiden tot problemen. Naast de afwateringsproblematiek, veroorzaakt door verstopte straatputten, levert afgevallen blad gladheid op de voet- en fietspaden en overlast in particuliere tuinen. Daarom wordt in de periode van bladval regelmatig geveegd en worden op strategische locaties bladkorven geplaatst. In deze bladkorven kunnen bewoners blad, afkomstig van (gemeentelijke) bomen, deponeren. Duidelijk is wel dat van de burgers op dit punt enige tolerantie en medewerking verwacht moet en mag worden. De burger mag wel verwachten dat aan de aanplant van bomen een zorgvuldige afweging ten grondslag ligt.

6.3.10 Gladheidsbestrijding

Opspattend strooizout kan leiden tot bastverbranding. Gladheidsbestrijding mag uitsluitend uitgevoerd worden met een rijsnelheidsafhankelijke zoutstrooier. Daarnaast mag de maximale hoeveelheid strooizout niet meer dan 10 tot 25 gr/m² per strooibeurt bedragen bij toepassing van droog zout, afhankelijk van onder meer het type neerslag. Daarnaast wordt binnen de gemeente ook met behulp van nat zout gestrooid. Nat zout bestaat uit een mengsel van keukenzout (NaCl) en calciumchloride (CaCl₂). De optimale mengverhouding bij nat zout betreft 70% droog wegzout en 30% water. Door de snellere verwerking en minder verwaaiing kan de dosering van het wege bij nat zout met 20% gereduceerd worden ten opzichte van de strooi methode met droog zout. Daarnaast moeten de strooiers goed zijn afgestemd op de breedte van de rijbaan. Wanneer de strooiers breder strooien ontstaat er schade aan de naastgelegen bermen, plantsoen en bomen.

6.3.11 Beschadigingen

Verzwakkingen in de structuur van de boom worden vaak veroorzaakt door beschadigingen. Beschadigingen kunnen bestaan uit mechanische en niet mechanische beschadigingen.

Mechanische beschadigingen

Mechanische beschadigingen ontstaan door aanraking of druk en kunnen veroorzaakt worden door:

- verkeer: zoals aanrijding of het plaatsen van fietsen tegen jonge bomen;
- boomverzorging: zoals snoeiwonden, ingescheurde takken en verankeringen;
- vandalisme: zoals afgerukte takken, inkervingen en het ringen van bomen;
- grasmaaien: zoals bastkneuzingen en ontvelling;
- werkzaamheden: zoals bouwactiviteiten, graafwerkzaamheden en herprofilering;
- dieren: insectenvraat, vraat aan wortels door knaagdieren en bastvraat door vee;
- storm, sneeuw, ijzel: takbreuk en sterk doorbuigen van takken of jonge stammen.

Verkeer

Om schade, zowel aan auto's als aan bomen, te voorkomen is een juist ontwerp van de buitenruimte een belangrijke factor. Naast boombeschermende maatregelen, zoals boomkorven, is de afstand tussen een boom en de rijbaan van belang. Schade aan de kroon moet voorkomen worden door begeleidingssnoei. De publicatie "Veilig inrichten van bermen" (CROW, 1999) en het handboek ASVV 2004, Aanbevelingen voor verkeersvoorzieningen binnen de bebouwde kom" (CROW, 2004) geven richtlijnen voor de plaats van groen en bomen ten opzichte van het verkeer. Daarnaast is de boomkeuze van groot belang. Langs wegen waar een hoge takvrije stamlengte vereist is, moeten de bomen groot genoeg kunnen worden, zoals bomen van de eerste of tweede orde. Hierdoor blijft de kroon groot genoeg in verhouding tot de stam.

Boomverzorging

Elke snoeiwijze heeft een beschadiging van de boom tot gevolg. Door een juiste snoei worden de gevolgen echter zoveel mogelijk beperkt. Door frequent uitgevoerde begeleidingssnoei zullen in principe geen zware takken in de tijdelijke kroon ontstaan, omdat die tijdig worden weggenomen.

Grasmaaien

Bij uitbesteding van het maaiwerk moet in het bestek opgenomen worden dat de aangerichte maaischade wordt hersteld op kosten van de veroorzaker.

Werkzaamheden

Schade door werkzaamheden moet voorkomen worden door goede afspraken te maken met de uitvoerende instantie. Binnen de kroonprojectie van een boom mogen geen civiel- en cultuurtechnische werken uitgevoerd worden. Ook opslag van goederen mag hier niet plaatsvinden. Om de kroonprojectie te beschermen moeten voor aanvang van de werkzaamheden, bouwhekken of een afrastering geplaatst worden. Graafwerkzaamheden moeten zoveel mogelijk beperkt worden, waarbij wortels moeten worden ontzien. Kabels en leidingen moeten indien mogelijk gelegd worden zonder dikke wortels te beschadigen.

Dieren

Schade door veevraat kan voorkomen worden door een veekering rond bomen te plaatsen. In de gemeente Leudal komen ruim 12.000 gemeentelijke zomereiken voor, een waadboom voor de eikenprocessierups. De eikenprocessierups is de larve van een nachtvlinder (*Thaumetopoea processiona* L.). Vanaf half mei krijgen de rupsen brandharen welke allergische reacties tot gevolg kunnen hebben bij mensen. Daarnaast kunnen grote aantallen vraatschade aanbrengen aan bomen. Bestrijding van de eikenprocessierups in gemeente Leudal vindt plaats door op een preventieve wijze door het toepassen van een biologisch bestrijdingsmiddel.

Niet mechanische beschadigingen

Niet mechanische beschadigingen houden vaak verband met een scheikundige inwerking op de boom of hitte en kunnen veroorzaakt worden door:

- schade door scheikundige inwerking: naast strooizout en chemische bestrijdingsmiddelen zijn een overmaat aan uitwerpselen een vorm van schade. Chemische bestrijdingsmiddelen kunnen, afhankelijk van het middel, opgenomen worden door wortels. Uitwerpselen van vogels en uitwerpselen en urine van honden kunnen tot schade leiden;
- blikseminslag;
- zonnebrand: omdat beuken nogal gevoelig zijn voor direct zonlicht moeten jonge exemplaren bemanteld blijven. De bemanteling blijft nodig totdat de kroon zover uitgegroeid is dat deze de stam kan beschaduen.

6.3.12 Boombeheersysteem

Een groenbeheersysteem biedt de mogelijkheid om snel informatie te genereren, wat veel tijd bespaart bij het grote bomenbestand van de gemeente Leudal. Deze basisgegevens bestaan uit soort/cultivar, standplaats, vorm, leeftijd en werkpakket. Daarnaast kunnen begrotingen en selecties van het databasebestand gemaakt worden. Met behulp van begrotingen op basis van jaarwerkplannen kan onderbouwd worden hoeveel budget noodzakelijk is om de groenelementen goed te kunnen onderhouden. In de gemeente Leudal is gekozen voor een nieuw digitaal groenbeheersysteem, Xeiz. Alleen moeten de gemeentelijke bomen en houtopstanden op korte termijn nog geïnventariseerd worden.

Het goed functioneren en de gebruiksmogelijkheden van een beheersysteem zijn afhankelijk van een goede inventarisatie van het bomenbestand. Een knelpunt waar tegenaan wordt gelopen tijdens het verwerken van de mutatiegegevens is de exacte plaatsbepaling van een groenobject. Een juiste plaatsbepaling is van belang voor het koppelen van de juiste werkpakketten aan de boom, tijdens (her-)inrichtingsprojecten en bij geschillen. Omdat het groenbeheersysteem gekoppeld is aan een Geografisch Informatie Systeem (GIS) bezit elk groenobject zijn eigen coördinaat.

De inventarisatiegegevens van de waardevolle en monumentale bomen en de controlegegevens kunnen ook toegevoegd worden aan het digitale groenbeheersysteem. Op deze manier is de status van een boom en de conditie in één oogopslag zichtbaar. Daarnaast kunnen de zomer- en winterbeelden van de bomen toegevoegd worden. Door de koppeling van het groenbeheersysteem aan GIS kunnen bomen en andere groenobjecten op een kaart getoond worden. Deze kaart wordt in GIS gevormd door de GBKN-L kaart (Grootschalige Basiskaart Nederland), ook kunnen luchtfoto's van de gemeente als ondergrond gebruikt worden. Met behulp van GIS is het mogelijk om kaarten te maken van straten waarop de te beheren groenelementen zijn aangegeven. Daarnaast kunnen gegevens in GIS opgevraagd worden uit het groenbeheersysteem. Andersom is het ook mogelijk één of meerdere objecten welke geselecteerd zijn in het groenbeheersysteem aan te geven in GIS.

7 Communicatie

Instandhouding en uitbreiding van het huidige bomenbestand houdt in dat de gemeente meer financiële middelen ter beschikking moet stellen en meer aandacht geeft aan bomen. Omdat de gemeente een voorbeeldfunctie vervult richting de inwoners en gebruikers moet de gemeente deze aandacht uitdragen. Naast het toepassen van boombeschermende maatregelen, optimaliseren van de groeiplaatsomstandigheden en het toepassen van de juiste beheer- en onderhoudsmaatregelen is communicatie een belangrijk instrument om draagvlak te creëren bij eigenaren en terreingebruikers. Daarnaast kunnen plaatselijke natuurgroepen ook een voorlichtende functie vervullen en draagvlak creëren bij bewoners.

Daarnaast moeten alle eigenaren van de geïnventariseerde waardevolle en monumentale bomen door middel van een brief op de hoogte gebracht worden. Bij de ter inzagelegging van de lijst van waardevolle en monumentale bomen dient dit eenmalig te gebeuren. Na de vaststelling van deze lijst moeten de eigenaren hiervan op de hoogte gebracht worden. Tevens moet dan uitgelegd worden wat de rechten en plichten zijn van boomeigenaren wanneer er sprake is van een waardevolle of monumentale boom. Vervolgens is het zinvol om met een zekere regelmaat, bijvoorbeeld één keer per 10 jaar, de eigenaar hieraan te herinneren. Bij verhuizingen moeten de nieuwe eigenaren direct op de hoogte gesteld worden van de aanwezigheid van een waardevolle of monumentale boom.

Het is van belang dat burgers op de hoogte zijn van de geldende wetten en regels ten aanzien van bomen en heesters. Belangrijke richtlijnen is de afstand van bomen en heesters tot de erfgrans en het recht om overhangende takken en doorschietende wortels te verwijderen. Ook moeten burgers op de mogelijkheden gewezen worden om in aanmerking te komen voor subsidie vanuit de Bomenstichting.

Communicatie moet bijdragen aan de waardering door burgers voor bomen. Deze waardering wordt ook bereikt door het voorkomen of beperken van overlast en het oplossen en/of voorkomen van klachten. Een groot gedeelte van de klachten heeft betrekking op overlast en bladval. Door het plaatsen van bladkorven en het frequent verwijderen van bladeren wordt deels tegemoet gekomen aan deze klachten.

Daarnaast worden burgers middels een bekendmaking in de Streekbode geïnformeerd over verleende kapvergunningen. Wanneer vragen van burgers en andere belanghebbenden te verwachten zijn naar aanleiding van werkzaamheden aan bomen en/of houtopstanden (zoals omvangrijke onderhoudsmaatregelen aan monumentale bomen, kappen van grootschalige houtopstanden, kandelaber van grote bomen, enz.) geniet het de voorkeur burgers en belanghebbenden hierover vooraf te informeren.

8 Financiële paragraaf

In onderstaande paragrafen zijn de kosten voor bomen verdeeld in onder andere controle en onderhoud. Ook wordt ingegaan op de kosten voor omvorming van boomstructuren en de gemeentelijke bijdrage voor bepaalde maatregelen aan waardevolle en monumentale particuliere bomen. Alle genoemde bedragen zijn exclusief omzetbelasting (BTW).

Daarnaast wordt in voorliggend bomenbeleidsplan een aantal maatregelen voorgesteld. Enkele van die maatregelen zullen extra kosten met zich meebrengen. De vereenvoudiging van de huidige kapvergunningsprocedure leidt daarentegen tot minder kosten. Andere maatregelen hebben geen financiële effecten omdat hier alleen sprake is van procedurele aanpassingen.

8.1 Kosten controle

Controle van bomen bestaat uit een jaarlijkse veiligheidsinspectie van een gedeelte van het bomenbestand waarbij gekeken wordt naar zichtbare gebreken. In de huidige begroting 2009 en meerjarig is voor het uitvoeren van de VTA-controle van bomen en bedrag van € 10.000,00 opgenomen.

In onderstaand schema, overzicht kosten boomcontrole, is een overzicht weergegeven van de geraamde kosten per jaar voor de visuele boomcontrole van de bomen. De eenheidsprijzen zijn geraamd op basis van de werkelijke kosten van de VTA-controle in 2007 en 2008.

Omschrijving	Eenheid	Totaal	Kosten/ boom	Totaal
VTA-controle	stuks	5000	€ 3,00	€ 15.000,00
NTO (4 %)	stuks	200	€ 100,00	€ 20.000,00
Totaal				€ 35.000,00

Overzicht kosten boomcontrole

Wanneer er onvoldoende aandacht wordt besteed aan het onderhoud van bomen zal de kans op schade en/of letsel groter worden door het vallen van dood hout en uitbreken van aangetaste en beschadigde takken. De gemeente kan aansprakelijk gesteld worden wanneer een boom schade aanricht aan eigendommen van derden als blijkt dat de gemeente onvoldoende zorg aan deze boom heeft besteed.

8.2 Kosten onderhoud

Onder regulier onderhoud van bomen wordt verstaan de kroonvorming, vormsnoei en boom-onderhoud naar aanleiding van inspecties. In onderstaand schema, overzicht kosten boomonderhoud, zijn de jaarlijkse kosten voor het onderhoud aan bomen weergegeven. Uitgegaan wordt van een gemiddelde onderhoudsfrequentie van 1 x per 7 jaar, wat overeenkomt met circa 5000 bomen per jaar. De gemiddelde kosten per boom bedragen € 16,00 (Bron, Cyber, 2009).

Omschrijving	Eenheid	Totaal	Kosten/ boom	Totaal
Onderhoud bomen	stuks	5000	€ 16,00	€ 80.000,00
Totaal				€ 80.000,00

Overzicht kosten boomonderhoud

Het beschikbare budget voor het regulier boomonderhoud is € 75.739,00.

8.3 Kosten omvormingen

In verschillende straten, waar bomen staan in de verharding (trottoir), is thans sprake van overlast van de aanwezige bomen. De overlast bestaat onder andere uit: wortelopdruk in het trottoir en particulier eigendom; overlast van blad, vallend dood hout, schaduwwerking; rioolproblemen, wortelgroei in huisaansluitingen. In overleg met wegbeheer en rioolbeheer wordt in specifieke gevallen gekozen de aanwezige boomstructuur om te vormen of, indien de beschikbare ruimte niet aanwezig is, de bestaande bomen te verwijderen en geen nieuwe bomen te herplanten. Daarnaast kunnen incidentele uitgaven ook bestaan uit bijvoorbeeld het vellen van populieren, welke kaprijp zijn. Zo zijn enkele jaren geleden de populieren, staande langs de Slingstraat te Heythuysen en de Limburgstraat te Kelpen-Oler, gerooid. De werkzaamheden welke hieruit voortvloeien worden projectmatig opgepakt en de cultuurtechnische werkzaamheden kunnen gedekt worden uit het beschikbare budget "Opwaarderen openbare ruimte" ad. € 150.000,00.

8.4 Gemeentelijk bijdrage particuliere waardevolle en monumentale bomen

Thans is structureel een bedrag opgenomen in de begroting van € 1.500,- voor bepaalde maatregelen aan waardevolle en monumentale bomen. Daarnaast kan dit budget worden aangevuld met de financiële compensatie voor gevelde of beschadigde bomen wanneer een (volledige) fysieke compensatie (herplant) niet mogelijk is. De hoogte van de financiële compensatie komt overeen met de kosten van de uitvoering van de anders opgelegde herplantplicht en wordt berekend op basis van de Richtlijn NVTB (Nederlandse Vereniging van Taxateurs van Bomen). Deze richtlijn is de enige algemeen geaccepteerde methode in Nederland om de waarde van een boom te berekenen.

Dit structurele budget wordt niet gebruikt voor reguliere onderhoudsmaatregelen, alleen voor groeiplaats- en boomonderzoek, achterstallig onderhoud, groeiplaatsverbeteringen en aanbrengen van (kroon)verankeringen. Particulieren kunnen aanspraak maken op een gemeentelijke bijdrage van max. 50% van de totale kosten, mits de werkzaamheden door een gespecialiseerd bedrijf worden uitgevoerd en de (kopie)rekening aan de gemeente wordt voorgelegd. Het college van burgemeester en wethouders bepaalt de urgentie van de benodigde maatregelen en stelt de hoogte van de vergoeding vast. Reguliere onderhoudswerkzaamheden, zoals vormsnoei, worden niet gesubsidieerd.

Overige eigenaren (zoals bedrijven, Rijk, provincie en natuurorganisaties) van bomen welke opgenomen zijn op de lijst van waardevolle en monumentale bomen worden in staat geacht zelf voor een adequaat beheer zorg te kunnen dragen, zowel financieel als deskundig. Agrariërs daarentegen kunnen wel een beroep doen op een gemeentelijke bijdrage, omdat bomen op of in de directe nabijheid van het erf vaak deel uitmaken van een erfbeplanting en/of waardevol of monumentaal zijn.

Voorwaarde voor het verkrijgen van een gemeentelijke bijdrage is dat de eigenaar zich bereid verklaart de boom duurzaam in stand te houden en geen handelingen verricht, welke tot schade aan de boom kan leiden. Hiervoor wordt een termijn van vijftien jaar gehanteerd. Daarnaast moet de boom niet in een onomkeerbare slechte conditie verkeren. De boom moet tevens opgenomen zijn in het gemeentelijk bomenregister van waardevolle en monumentale bomen. De eigenaar van de boom blijft echter te allen tijde verantwoordelijk voor de boom. Per boom kunnen particulieren maximaal één keer per 10 jaar een vergoeding ontvangen. De gemeente aanvaardt in geval van schade, veroorzaakt door een boom welke niet eigendom is van de gemeente, geen aansprakelijkheid. Bijdrage aan particuliere bomen en houtopstanden is mogelijk zolang het beschikbare budget toereikend is.

De particuliere boomeigenaren zitten op deze wijze niet alleen met de lasten opgescheept, maar kunnen ook aanspraak maken op een tegemoetkoming in de kosten voor de instandhouding van deze bomen. Ook de gemeente staat dan, als financieel belanghebbende, juridisch aanmerkelijk sterker mocht het nodig zijn het behoud van een boom juridisch af te dwingen. Daarnaast bestaat de tegemoetkoming verder uit het meenemen van de geregistreerde particuliere bomen tijdens de reguliere visuele boomcontroles en onderhoudsinspecties van de gemeentelijke bomen.

9 Definities

Hieronder wordt nader omschreven wanneer een boom waardevol of monumentaal is.

9.1 Definitie boom

Een boom is een houtachtig, overblijvend gewas met een dwarsdoorsnede van de stam van minimaal tien centimeter op 1,30 meter hoogte boven maaiveld. In geval van meerstammigheid geldt de dwarsdoorsnede van de dikste stam (*definitie volgens de Bomenstichting*).

Een dode boom is in juridische zin soms geen boom. De bepalingen in de kapvergunning zijn echter in beginsel ook van toepassing op dode bomen. Een dode boom kan bovendien van grote natuurwaarde of beeldbepalende waarde zijn, onder andere als nestgelegenheid en beschutting voor insecten, vogels en vleermuizen. Anderzijds kan een dode boom juist gevaar opleveren, met name langs openbare wegen, onder andere door vallend dood hout.

9.2 Criteria waardevolle boom

Om in aanmerking te komen voor de status waardevolle boom of houtopstand dient een boom of houtopstand altijd te voldoen aan de hieronder gestelde basiscriteria van ouderdom en vitaliteit.

Ouderdom > 60 jaar

Indien een boom of houtopstand een leeftijd heeft van minimaal 60 jaar dan is deze boom of houtopstand in potentie waardevol. In een houtopstand dient tenminste 1 boom aan de leeftijd van 60 jaar te voldoen om in aanmerking te komen voor de status waardevol. Een leeftijd van 60 jaar voor bomen komt globaal overeen met een omtrek van 150 cm.

Toekomstverwachting

Een boom of houtopstand voldoet aan dit criterium als de boom of houtopstand minimaal een matige tot goede vitaliteit heeft en de toekomstverwachting van deze boom of houtopstand dus zodanig is, dat deze zijn kwaliteit gedurende de komende 10 jaar behoudt.

Kleine landschapselementen

De kleine landschapselementen in de gemeente Leudal zijn geïnventariseerd door stichting instandhouding Kleine Landschapselementen (IKL) en worden ook als waardevol beschouwd. Van oudsher dragen kleine landschapselementen bij aan de identiteit van het (cultuur)landschap en hebben vaak een cultuurhistorische betekenis, zoals veekering en levering van hakhout. Daarnaast bezitten bosgebieden, houtwallen, houtsingels, graften en hagen vaak belangrijke natuurwaarden.

Overige uitzonderingen

- Recent aangeplante herdenkingsbomen worden als waardevol beschouwd.
- Oude hakhoutstoven, waarvan de stammen direct als behorende tot één en dezelfde boom te herkennen zijn, worden als waardevol of monumentaal beschouwd.
- Indien wetenschappelijk is aangetoond dat een boom of houtopstand een autochtone genenbron betreft, die een grote waarde vertegenwoordigt binnen de autochtone populatie van een soort in Nederland, dan wordt de boom of houtopstand als waardevol of monumentaal beschouwd.

Specifieke kenmerken (tenminste één voorwaarde vereist)

Naast het beoordelen van de ouderdom, toekomstverwachting en de uitzonderingscategorieën, moet een boom of houtopstand ook voldoen aan één van onderstaande criteria, de esthetische kwaliteit, de cultuurhistorische kwaliteit en de ecologische kwaliteit.

- Esthetische kwaliteit De boom/houtopstand heeft een esthetische kwaliteit als deze bijvoorbeeld: een bijzondere groeivorm heeft; belangrijke lijnen in het landschap benadrukt; beeldbepalend is vanuit de standplaats in relatie tot de omgeving of beeldbepalend is voor het straatbeeld of de omgeving; de boom/houtopstand dateert van de eerste tuinaanleg; de boom/houtopstand een typisch onderdeel vormt van een tuinstijl; de boom/houtopstand de architectonische betekening van één of meer gebouwen versterkt.

- Cultuurhistorische kwaliteit De boom is cultuurhistorisch waardevol als deze bijvoorbeeld: een specifieke gebruiksvorm heeft, zoals een lei- of knotboom of hakhout; verwijst naar een specifieke historische gebeurtenis, bijvoorbeeld rechts-, kroning- of geboorteboom; staat op een plek met een historische betekenis, bijvoorbeeld bij een wegkruis of een kapel; een typisch onderdeel vormt van een tuinstijl daterend uit de periode waarin deze stijl gangbaar was; staat op een plek ter markering van bijvoorbeeld grenzen in het agrarisch gebied of als baken; een mythologische betekenis heeft, bijvoorbeeld een kroezebom; geadopteerd is door bijvoorbeeld de Bomenstichting, een vereniging of een school.
Ecologische- of milieukwaliteit Een boom heeft een natuurwetenschappelijke of ecologische kwaliteit als deze bijvoorbeeld: een belangrijke plaats in het ecosysteem inneemt, bijvoorbeeld als de boom plaats biedt aan zeldzame of beschermde dier- of plantensoorten, zoals vleermuizen, spechten en maretak; onderdeel uitmaakt van geleidings- en migratieroute van fauna, bijvoorbeeld als geleidingsroute voor vleermuizen; milieukundig gezien een hoge waarde heeft vanwege het beïnvloeden van het microklimaat door bijvoorbeeld het wegvangen van stof, het zuiveren van de lucht, het nivelleren van luchtverplaatsingen en het breken van wind rond gebouwen.

9.3 Criteria monumentale boom

Een boom moet aan twee voorwaarden voldoen om opgenomen te kunnen worden in het landelijk register van de Bomenstichting.

- **De leeftijd van de boom is minimaal 80 jaar.**
Een uitzondering kan worden gemaakt voor bijvoorbeeld een herdenkingsboom of een boom met een grote dendrologische waarde. De bomen mogen verder niet in een onherstelbare slechte conditie verkeren (dat wil zeggen de bomen moeten in beginsel weer in een redelijke conditie zijn te brengen), volledig verval van de boom mag niet binnen tien jaar te verwachten zijn.
- **De boom heeft ten minste één van de volgende specifieke kenmerken.**
 - Beeldbepalend: de boom is door zijn leeftijd en verschijning onvervangbaar voor het karakter van de omgeving en van landelijk belang.
 - Cultuurhistorische waarde.
 - * Herdenkingsboom; geplant ter gelegenheid van een belangrijke gebeurtenis (bijvoorbeeld geboorte, huwelijk van een prins of prinses).
 - * Markeringsboom; geplant ter markering, zoals grensbomen in het agrarisch gebied, of bakenbomen langs de rivieren.
 - * Kruis / kapelboom; geplant naast een kapel of kruisbeeld om de locatie te benadrukken.
 - * Bijzondere snoeivorm, bijvoorbeeld kunstsnoeivorm tweestammig.
 - Dendrologische waarde: de boom is van een zeldzame soort of variëteit. Of een bijzondere groeivorm als gevolg van natuurlijke oorzaken, bijvoorbeeld tweestammig, meerstammig.
 - Natuurwaarde: de boom heeft betekenis doordat er zeldzame planten of dieren in leven.
 - Zeldzaamheid: de boom is de dikste, oudste of hoogste in de gemeente, regio of provincie.

10 Begrippenlijst

- adventiefwortels	Adventiefwortels ontstaan vaak als reactie op verwonding, maar kunnen ook spontaan ontstaan. Het zijn dus als het ware extra wortels.
- bast	De weefsellaag (floëem) aan de buitenzijde van het cambium. In de bast speelt zich de neerwaartse sapstroom af die suikers vanuit de bladeren omlaag voert. (Bakker, 2003)
- belanghebbende	1. Onder belanghebbende wordt verstaan: degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken. 2. Ten aanzien van bestuursorganen wordt de hun toevertrouwde belangen als hun belangen beschouwd. 3. Ten aanzien van rechtspersonen worden als hun belangen mede beschouwd de algemene en collectieve belangen die zij krachtens hun doelstellingen en blijkens hun feitelijke werkzaamheden in het bijzonder behartigen. (Awb, art 1:2)
- blijvende kroon	Alle takken die hun aanzet hebben boven het gedeelte dat bij de volwassen boom takvrij moet zijn. Deze takken worden niet gesnoeid en mogen volledig uitgroeien. (Anonymus, 2001)
- boomwaarde	De waarde bepaald van de boom of houtopstand op basis van de boomtaxatie welke door de NVTB wordt gehanteerd (methode Raad)
- bruinrot	Afbraak van de cellulose in het houtweefsel door schimmels, waarbij donkere lignine resteert en het hout een brokkelige, breekbare structuur krijgt. (Bakker, 2003)
- dunning	Werkzaamheden ter bevordering van de leefbaarheid van de overblijvende boom, waarbij het natuurlijk verloop van het desbetreffende milieu in stand blijft.
- habitus	het uiterlijk/voorkomen van de houtopstand
- hakhout	één of meer bomen of boomvormers, die na te zijn geveld, opnieuw op de stronk uitlopen.
- herpetofauna	amfibieën en reptielen
- houtopstand	hakhout, een houtwal, één of meer bomen, een grotere (lint)begroeiing van heesters en struiken, een beplanting van bosplantsoen, een struweel of een heg, met een minimale dwarsdoorsnede van een stam van tien centimeter. Ook begroeiing welke zich spontaan heeft gevestigd en ontwikkeld valt onder houtopstand.
- houtwal	Lintvormige begroeiingen van enige uitgestrektheid, bestaande uit bomen en/of struiken, o.a. houtsingels, houtkaden, graften of steilranden.
- knotten	geheel of gedeeltelijk verwijderen van uitgelopen takhout tot op de oude snoeiplaats.
- schimmel	Lagere plant zonder bladgroen, behorend tot de afdeling van de Fungi, bestaande uit draadvormige organismen zoals zwamvlok (mycelium) en zwamdraden (hyphae of hyfen) en die zich voortplanten door sporen. (Bakker, 2003)
- schors	Buitenste bekleding van kurkweefsel om de houtige delen van planten. De schors beschermt de bast tegen verdroging en aantastingen van buitenaf. (Bakker, 2003)
- struik	heester, houtachtig gewas dat zich direct boven de grond vertakt, heeft geen echte stam en bereikt in de regel maximaal een hoogte van een paar meter (manshoogte).
- witrot	Afbraak van lignine in het houtweefsel door een schimmel, waarbij de bleke cellulose resteert en het hout een vezelige, buigzame structuur krijgt. (Bakker, 2003)
- zuigers	Zuigers zijn steil omhoog groeiende zijtakken, die op den duur een concurrent worden van de voortzetting van de boomstam in de kroon. Zuigers kunnen zich gemakkelijk ontwikkelen tot plakoksels. (Anonymus, 2001)

Literatuurlijst

- Anonymus, ASVV 2004, Aanbevelingen voor verkeersvoorzieningen binnen de bebouwde kom. Ede: CROW, 2004
- Anonymus, *Bomenlijst Leudal*. Gulpen: Heukelom Verbeek landschapsarchitectuur: 2009
- Anonymus, *Bijzondere bomen in Apeldoorn (beschermende maatregelen en resultaten eerste inventarisatie fase: particuliere en bedreigde gemeentelijke bomen in de stad.)* Apeldoorn: Dienst Stads- en Dorpsgroen, Dienst Bos, Natuur en landschap: 1991
- Anonymus, *Bomenbeleidsplan Gemeente Meijel*. Meijel: Gemeente Meijel, 2002
- Anonymus, *Bomen in Beeld*. Maastricht: Gemeente Maastricht, Dienst Stadsontwikkeling en Grondzaken, 1999
- Anonymus, *Het snoeien van laanbomen*. Arnhem: IPC Groene Ruimte, 2001
- Anonymus, *Groenbeheerplan Roermond, onderdeel evaluatie bomenplan*. Roermond: Gemeente Roermond, 1993
- Anonymus, *Model Bomenverordening*. Utrecht: Bomenstichting, 1996
- Anonymus, *Uitgangspunten en randvoorwaarden (in opbouw) cluster groen*. Venray: Gemeente Venray, 2003
- Atsma, J., *Stadsbomen vademecum deel 1: Beleid en planvorming*. Arnhem: IPC Groene Ruimte, 1996
- Atsma, J. en Y. in't Velt, *Stadsbomen vademecum deel 2: Groeiplaats en aanplant*. Arnhem: IPC Groene Ruimte, 1999
- Boer, K. en C. Schils, *Ecologisch groenbeheer in de praktijk*. Arnhem: IPC Groene Ruimte, 1996
- Dorssers, L., P. Smeets en F. Stevens, *Advies Bomen/Burenrecht*. Hethuysen: Gemeente Heythuysen, advies college, 2000
- Janson, T.J.M., *Stadsbomen vademecum deel 4: Boomsoorten en gebruikswaarde*. Arnhem: IPC Groene Ruimte, 1997
- Ligtvoet, R., *BoomBescherming, Boominventarisatie en beschermmethodes Gemeente Oisterwijk*. Oisterwijk: Gemeente Oisterwijk, 2001
- Moens, F. en R. de Weerd, *Bomen en mensen, Een oeroude relatie*. Utrecht: Bomenstichting, 2000
- Prooijen van, G., *Stadsbomen vademecum deel 3a: Boomcontrole en onderzoek*. Arnhem: IPC Groene Ruimte, 2002
- Visser, B., *Bomen en wet*. Utrecht: Bomenstichting, 2001
- Westerink-Petersen, J., K. Heger en E. Koot, *Kiezen voor bomen, Richtlijnen voor gemeentelijk beleid*. Utrecht: Bomenstichting, 2000

Internet

www.bomenstichting.nl
www.ipcgroen.nl

Bijlage 1 Bomenstichting

Een boom kan zichzelf niet verdedigen. Mede daarom is het vergroten van respect en de zorg voor bomen in Nederland de belangrijkste doelstelling van de Bomenstichting. Bomen kwijnen weg of verdwijnen door de bouw van woningen en bedrijven, de aanleg van wegen en kabels, de herinrichting van straten, de komst van parkeerplaatsen op binnenterreinen en in tuinen. Door verstening, kunstmatige verlaging van het grondwaterpeil en het gebruik van strooizout. Door klachten van mensen over overlast. Allemaal aanslagen op ons bomenbestand. Aanslagen waaraan twee O's ten grondslag liggen: Onwetendheid en Onverschilligheid.

De Bomenstichting werpt zich op voor bomen. Niet door als een Don Quichotte om zich heen te slaan, maar door aandacht en belangstelling te kweken. Constant door kennis in huis te hebben en te halen en die te verspreiden. Door monumentale bomen te inventariseren en te helpen onderhouden. Door advies te geven, gevraagd en ongevraagd aan ministeries, provincies, gemeenten, waterschappen, beheerders, boomverzorgers, architecten, stedenbouwkundigen, projectontwikkelaars, het onderwijs, bedrijven en particulieren. Door samenwerking met anderen, door goede contacten met de media, door het uitgeven van publicaties en door een internetsite.

Het bevorderen van aandacht en zorg. Landelijk en op ideële basis. Ter bescherming van bomen. Met duurzaamheid voor ogen. Dat is de kern. Het Ministerie van LNV subsidieert de Bomenstichting, maar er zijn altijd meer plannen dan geld. De Bomenstichting is dan ook aangewezen op bijdragen van fondsen, instellingen, bedrijven en vooral op de steun van donateurs.

De Bomenstichting beheert een register van Monumentale Bomen. Daarin zijn alle bomen in Nederland opgenomen die volgens de Bomenstichting van nationaal belang zijn en behouden moeten blijven. In veel gevallen gaat het om bomen met een hoge leeftijd, met een bijzondere schoonheid- of zeldzaamheidswaarde, of een beeldbepalende functie voor de omgeving. Het register bevat op dit moment zo'n 10.000 objecten (solitaire bomen, lanen, of boomgroepen). Een boom of boomgroep wordt niet zomaar opgenomen in het landelijk register van monumentale bomen. Daar zijn criteria voor opgesteld. En die criteria zijn vaak anders dan welke gemeentes hebben opgesteld voor hun bomen. Dat is heel logisch. Bomen die plaatselijk heel bijzonder zijn kunnen landelijk bijvoorbeeld helemaal niet zo bijzonder zijn.

Bij de Bomenstichting is een Bomenschouw aangesteld voor het beheren en onderhouden van het register van Monumentale Bomen. De Bomenschouw streeft er naar minstens één keer in de tien jaar alle geregistreerde objecten te beoordelen

De Bomenstichting heeft per 1 januari 1991 het Bomenfonds ingesteld, een bijdrageregeling voor herstelwerkzaamheden aan Monumentale Bomen.

Het geld voor het Bomenfonds komt uit verschillende bronnen. Het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en de Stichting Leven met Bomen stellen het geld voor het Bomenfonds ter beschikking. Ook particuliere giften vormen een bijdrage aan het Bomenfonds.

De Bomenstichting heeft het Bomenfonds ingesteld om eigenaren van geregistreerde monumentale bomen financieel te helpen bij het laten uitvoeren van achterstallig onderhoud. Het Bomenfonds keert standaardbijdragen uit voor maatregelen als onderzoek, groeiplaatsverbetering en snoei. Deze bijdragen dekken meestal ongeveer de helft van de totale kosten.

Bijlage 2 Overzicht monumentale bomen gemeente Leudal

Bijlage 3 Verschijnsel en mogelijke oorzaken

Verschijnsel	Mogelijke oorzaak
Geheel of gedeeltelijk verkleurd blad	- infectieziekte - gebrekziekte - chemische bestrijdingsmiddelen - zout - zuurstofgebrek, bodemgassen
Verdroogd blad	- infectieziekte - droogte - zuurstofgebrek, bodemgassen
Verkleind blad	- gebrekziekte - zuurstofgebrek, bodemgassen
Oprollen/opbollen van blad en/of bladrand	- infectieziekte - insekten - gebrekziekte - chemische bestrijdingsmiddelen - droogte/overmaat vocht
Verwelking	- infectieziekte - droogte
Bladrandnecrose	- zout - droogte - gebrekziekte
Afzettingen op loof of stam/takken	- infectieziekte - luis - insekten
Dode twijgen en takken, wortelrot	- infectieziekte - zout
Verdorpe kroondelen	- infectieziekte
Afvallen van plantedelen	- infectieziekte - gebrekziekte - droogte
Bastnecrose/schorsbrand	- infectieziekte - zonnestraling
Vergroeiingen (bastvergroeiingen, kankers)	- infectieziekte
Gallen	- insekten
Heksenbezems	- infectieziekte - galmijten
Vraat	- konijnen, muizen - insekten
Verwondingen of beschadigingen, holten	- mens - weersinvloeden (sneeuw, ijzel, storm) - vogels (specht) - houtborende insekten
Houtrot	- infectie (schimmels)
Wortelrot	- infectie
Instabiele kroon	- zuigers, plakoksels, ouderdom